

«Det blåser over skog og hei»

En undersøkelse av virkelighetsoppfatninger hos to sentrale aktører i
den norske vindkraftdebatten

Herman Skjølvik

RETKOM4195: Masteroppgave i retorikk og språklig kommunikasjon

Institutt for lingvistiske og nordiske studier

Det humanistiske fakultetet

Universitetet i Oslo

Mai, 2021

© Herman Skjølsvik

2021

«Det blåser over skog og hei»: En undersøkelse av virkelighetsoppfatninger hos to sentrale aktører i den norske vindkraftdebatten.

Herman Skjølsvik

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Representeren, Universitetet i Oslo

Forord

Tusen takk til Kjell Lars Berge for god veiledning og en dør som har stått på gløtt hele semesteret. Og takk til dyktige professorer og forelesere som fikk meg engasjert i retorikk!

Herman,

Oslo, 25.mai, 2021

Sammendrag

Denne oppgaven har som formål å kaste lys over sentrale oppfatninger og verdier som står sentralt hos større aktører som er i mot vindkraftutbygging i Norge. I oppgaven har jeg gjort en modelleseranalyse av to tekster produsert av Naturvernforbundet og grasrotbevegelsen Motvind. De to aktørene stiller seg begge svært kritiske til vindkraft, og utvalget er gjort på bakgrunn av at de på sett og vis representerer to ulike deler av opinionen. Naturvernforbundet står i denne oppgaven som representant for de tradisjonelle natur- og klimaorganisasjonene som er i mot vindkraft, slik som Den norske turistforeningen og Norges miljøvernforbund. Motvind representerer grasrotbevegelsen som står for store deler av kritikken som rettes mot norske myndigheter, vindkraftpådrivere og utbyggere.

Analysen har identifisert totalt fire modellesere. Disse leserne har skapt grunnlaget for en diskusjon om hvilke oppfatninger og verdier som kommer til uttrykk hos Naturvernforbundet og Motvind. Begge aktørene gir uttrykk for at det hovedsakelig er naturens nytteverdi, altså hvordan naturen kommer menneskene til gode, som kvalifiserer vindkraft til å være en dårlig klimaløsning. Naturvernforbundet ser naturen i en global kontekst hvor tap av natur- og artsmangfoldet vil forverre klimakrisen, noe som til syvende og sist medfører en økt trussel overfor menneskehetens overlevelse. Selv om Naturvernforbundet gir uttrykk for å være positive til *noe* vindkraft, peker analysen på hvordan de skaper et forvrengt bilde av vindkraft for å passe til situasjons- og kulturkonteksten. Det kan altså virke som at Naturvernforbundet ikke er så positive til vindkraft som det de gir uttrykk for. Motvind ser naturen i en mer lokal kontekst hvor menneskets sjeleliv og velferdsgrunnlag står i fokus. Motvind ser seg også langt mer kritiske til vindkraft enn det Naturvernforbundet gjør, og deres doxa virker å være preget av en uforståelighet, bitterhet og misnøye som har resultert i oppfatninger som grenser til det konspiratoriske. Selv om Naturvernforbundet ikke gir uttrykk for å dele disse oppfatningene, peker analysen på hvordan de er med på å gi de økt legitimitet.

Innholdsfortegnelse

FORORD	II
SAMMENDRAG	III
INNLEDNING	
1.1 Problemstilling	2
TEORI	
2.1 Retorikkens domene: doxa	3
2.2 Toulmins argumentasjonsmodell	5
2.3 Retorikkens tre talesjangere	7
2.4 Tekstens makt, intensjonalitet og modelleser(e)	8
METODE	
3.1 Utvalg	11
3.2 Modelleseranalyse	12
3.2.1 Argumentasjonsanalyse	12
3.3 Tolkningsvaliditet og reliabilitet	13
ANALYSE	
4.1 Kulturkonteksten	15
4.1.1 Naturmangfoldloven	19
4.2 Naturvernforbundet: Situasjonkontekst	20
4.3 Tekstens eksplisitte spor	21
4.4 Tekstens implisitte spor: Argumentasjonsanalyse	23
4.4.1 En kompetent leser	29
4.4.2 Intensjonalitet	30
4.5 Tekstens modellesere	31
4.6 Motvind: Situasjonkontekst	33
4.7 Tekstens eksplisitte spor	33
4.8 Tekstens implisitte spor: Argumentasjonsanalyse	34
4.8.1 Naturen som sted for menneskelig rekreasjon	41
4.8.2 Antagonister	42
4.9 Tekstens modellesere	44
DISKUSJON	
5.1 Verdsettingen av naturen	46
5.1.1 Naturvernforbundets verdsetting av naturen	46
5.1.2 Verdsettingen av naturen: Motvind	48
5.2 Tapere, vinnere og støttespillere i kulturkonteksten	50
5.2.1 Tapernes ytterliggående oppfatninger	51
5.2.2 Vindkraft: Egentlig ikke en god klimaløsning?	52
AVSLUTNING	54
LITTERATURLISTE	55
VEDLEGG	61

Innledning

Debatten om vindkraft har de siste årene utviklet seg til å bli en sentral del av det offentlige ordskiftet. I takt med økt utbygging har motstanden blitt større og tonen hardere. Landets tradisjonelle natur, klima- og miljøorganisasjoner er splittet i synet på saken, og en grasrotbevegelse under paraplyen «Motvind Norge» har høstet en tilhengerskare på flere hundretusen. Der politikere og pådrivere ser på vindkraft som en effektiv og nødvendig energikilde som må innlemmes i den norske kraftproduksjonen, ser opposisjonen på vindkraft som en ødeleggende kraft som har store konsekvenser på natur- og arts mangfoldet.

Jan Inge Krossli, kommentator i Kommunal Rapport, aktualiserer debatten på en fortreffelig måte der han sier at: «Vindkraftstriden er et ekko av den klassiske vekst-vern-konflikten om vannkraftutbygging. Men en vesentlig ny dimensjon er kommet til: Katastrofale klimaendringer må forhindres raskt, og verden skriker etter fornybar energi til å erstatte fossil olje og kull» (Krossli, 2019). Når en tenker på de potensielt katastrofale konsekvensene av klimaendringene, så kan det virke naturlig å tenke at det som er godt for klimaet, er godt for naturen. Men vindkraftdebatten har vist oss at klima og natur ikke alltid går hånd i hånd. Samtidig som nordmenn blir stadig mer bekymret for klimaendringene, blir vi også stadig mer negative til vindkraft (Livgard, 2019; Viseth, 2020). Hva er det med vindkraft som vekker så stort engasjement, sinne og motstand blant så store deler av befolkningen?

Bakgrunnen for denne oppgaven er en interesse for verdier og oppfatninger som påvirker menneskers standpunkt når det kommer til spørsmål om klima og miljø.

Vindkraftdebatten kommer derfor fram som et godt studieobjekt, ikke bare på grunn av dens kompleksitet, men også fordi den fremdeles er svært aktuell. Norge er forpliktet til ambisiøse klimamål innen 2030 og 2050, og vindkraftdebatten er et vitnesbyrd om at noe har gått galt i kommunikasjonsløpet når så mange er i mot en energikilde som FNs miljøprogram rangerer høyere enn både vannkraft og solkraft (UNEP, 2015). Som en student i retorikk og kommunikasjon, har jeg dessuten tilgang til en rekke verktøy som potensielt kan bidra med et nytt perspektiv på saken og som kan gi videre innsikt om hva som preger moderne debatter om klima og miljø.

1.1 Problemstilling

Problemstillingen som denne oppgaven vil besvare er:

Hvilke doxa er rådende blant sentrale motstandere av vindkraftutbygging i Norge?

Doxa er et begrep fra retorikken som representerer oppfatninger, verdier og forutsetninger som er rådende i større eller mindre grupper i samfunnet (Rosengren, 1998, s.10). Doxa er ikke ubestridte sannheter, som at jorden er rund, men sannheter som oppfattes som «common sense». For å svare på problemstillingen vil jeg gjøre en modelleseranalyse som både er inspirert av Johan Tønnessons doktorgradsavhandling *Tekst som partitur* fra 2004 og som tar i bruk andre retoriske og tekstlingvistiske verktøy. Ved å analysere to tekster skrevet av to sentrale motstandere av vindkraftutbygging i Norge, vil jeg identifisere hvilke lesere de konstruerer. Siden modellesere er tenkte lesere og ikke faktiske lesere, vil disse kunne si oss noe om tekstforfatterens doxa. Analysens formål er å skape grunnlaget for en diskusjon om likheter og forskjeller mellom de to tekstforfatterens doxa.

Teori

2.1 Retorikkens domene: Doxa

Klimadiskursen kjennetegnes ved dens store mangfold av aktører, interessenter og synspunkter som til enhver til kjemper om makten. Retorikkens domene er å behandle slike maktkamper som arenaer som styres av språklig kommunikasjon: «Retorikkens påstand er at vi forstår og *gir mening* til alt *gjennom* kommunikasjon [...] Og fordi språket er et sosialt og kulturelt fenomen, etablerer vi slik mening og relevans i fellesskap» (Kjeldsen, 2014, s. 89). Denne etableringsprosessen handler om *hvordan* mennesker i fellesskap erkjenner ulike sannheter – hvordan vi gir mening til ulike sannheter. At menneskelig aktivitet har påvirkning på jorden klima kan anses som et faktum, men hvordan mennesker velger å gi mening til dette faktumet, vil variere ut i fra omstendighetene til situasjonen de befinner seg i. For å klargjøre dette vil jeg rette fokuset mot distinksjonen filosofien og retorikken har omkring sannhetsbegrepet.

Filosofiens orientering om sannhet omtales som *episteme*. Dette er objektive og universelle sannheter, som den Kopernikus avdekte da han fant ut at jorden sirkler solen. Slike sannheter eksisterer uavhengig av menneskets kjennskap til de. Retorikkens orientering om sannhet omtales derimot som *doxa*. Dette er alminnelige antakelser og meninger som er utbredt i en bestemt kultur (ibid., s. 84-85). Dette kunnskapssynet er opptatt av hvordan mennesker konstruerer viten ved å gi det menneskelig relevans. Kjeldsen eksemplifiserer dette ved å vise til hvordan en «mann som sitter lenet mot veggen til en klesbutikk, med en papirkopp foran seg» representerer en objektiv sannhet, mens hvordan vi fortolker denne mannen, om det så måtte være som en tigger, et offer eller som et symbol på latskap, representerer vår faktiske meningsskaping. En nordmann som levde på 1800-tallet ville trolig ha sett på denne mannen som et symbol på latskap, da det på denne tiden dominerte en allmenn oppfatning om at fattigdom var et resultat av nettopp det. I det 21. århundret har derimot verdier knyttet til sosioøkonomiske forhold og velferdsstaten blitt mer dominante i det norske samfunnet, noe som igjen har satt sitt preg på hvordan vi fortolker slike mennesker. Vår meningsskaping skjer på bakgrunn av vår doxa, og vår doxa er betinget av den situasjonelle, kulturelle og historiske konteksten vi befinner oss i (ibid., 86-87).

Retorikkens sannhetssyn har røtter tilbake til Antikkens første retorikere, ofte omtalt som *sofistene*. For de var retorikken overtalelsens verktøy, og det var intet synspunkt en veldannet retor ikke kunne argumentere for. Dette innebar at sofistene inntok en posisjon kjent som *den retoriske relativismen*: «De avviste alle absolutte sannheter og innførte en

skeptisistisk og relativistisk holdning til livet: Det finnes ingen allmenngyldig sannhet, kun en sannhet for det enkelte mennesket på det enkelte tidspunktet» (ibid., s. 28). Dette innebærer for det første at det som er sant for meg i dag, er ikke nødvendigvis sant for meg i morgen. Menneskets erkjennelse er relativ i forhold til de situasjonsbestemte omstendighetene – *kairos*. For det andre innebærer det at det som er sant for deg, er ikke nødvendigvis sant for meg. Det er dette som er poenget i den greske sofisten Protagoras sin tese om at «Mennesket er alle tings målestokk»: «Vi måler, bedømmer og avgjør alt ut fra oss selv som mennesker. Enhver dom – om rett og urett, om sannhet og løgn – blir til ut fra menneskenes vilkår, miljø og innstilling» (ibid., s. 29). Dette vil ikke si at den retoriske relativismens anliggende er å innnta en posisjon hvor jorden *faktisk* kan være flat, men en posisjon hvor det alltid vil være noen som er overbevist om det. En sak vil alltid ha to sider.

Når det kommer til mer moderne forståelser av doxa, så er det særlig den svenske filosofen og retorikeren Mats Rosengren som har bidratt stort til å utvide vår forståelse av dette sannhetssynet. For Rosengren (2008) er doxa en betegnelse på «föreställningar, försanthållanden, tro på fakta och värderingar inom ett visst samhälle, en viss grupp, en viss disciplin vid en viss tid» (2008, s. 72-73). Rosengrens forståelse av doxa må i større grad forstås som et kunnskapssyn enn et sannhetssyn, da han først og fremst er opptatt av hvordan mennesker produserer kunnskap og etablerer sannheter. Rosengren henviser seg til Ludwig Fleck sin kunnskapsteori, en teori som hevder at mennesker tar del i *tankekollektiv* som oppstår når to eller flere mennesker møtes og utveksler kunnskap. Disse kollektivene kan eksistere i form av mindre grupper, som en lokal motstandsgruppe mot vindkraft, til større grupper, som et helt samfunn. Enigheten som blir møtt i kollektivet, kjennetegnes av en særegen *tankestil*, som er en måte å tenke om samfunnsproblemer som er av interesse for kollektivet. Når tankekollektivet eksisterer over en lang nok periode, vil tankestilen utsettes for en sosial forsterkning, som følge av at flere mennesker tar del i det og flere tanker utveksles. En konsekvens av den sosiale forsterkningen er det Fleck omtaler som *tanketvang*, noe som kjennetegnes av at kunnskapen i kollektivet blir tatt for gitt. En kan si at kunnskapen blir institusjonalisert, på samme måte som at de fleste nordmenn tar for gitt at det er trygt å ha pengene sine i banken eller at det er klokt å ta høyere utdanning – det kan rett og slett ikke tenkes at banken vil miste pengene dine eller at å ta en høyere utdanning vil ha negative konsekvenser for fremtiden din. Det er «det otänkbara» og «liksom trögheten» som inneslutter det Fleck omtaler som tanketvang og Rosengrens doxa-begrep (ibid., s. 47-48). En annen måte å omtale denne tryggheten på er *common sense*. Men å redusere all vår kunnskap til en så vag term som common sense, virker derimot noe upresist, og det er noe Rosengren

presiserer: «den omfatter människans hela tanke och handlingssfär: alltifrån fakta till ideologier, från klädstil till sätt att tala» og «den formar och i viss mån bestämmer vad och hur subjekten tänker och uppfattar» (ibid., s. 79-80). En annen måte å si det på er at doxa er en betegnelse på «sløret» som skjuler vår faktiske oppfatning av virkeligheten. Og dette sløret kommer til syne gjennom hvordan vi implisitt uttrykker våre verdier, holdninger, fordommer, motiver og prioriteringer i ytringene vi produserer. Når jeg i denne oppgaven søker å avdekke rådende doxa blant organisasjoner som er i mot vindkraft, vil jeg ha behov for å ta i bruk verktøy som avdekker det implisitte, eller det usagte. Jeg vender derfor blikket videre mot Stephen Toulmins argumentasjonsanalyse, før jeg ser nærmere på Johan Tønnessons modelleserbegrep, som utgjør det teoretiske rammeverket for analysen min.

2.2 Toulmins argumentasjonsmodell

Stephen Toulmins argumentasjonsmodell ble først presentert i hans verk *The uses of arguments* i 1958. I utgangspunktet ønsket han å gjøre et filosofisk oppgjør med den dominerende oppfatningen om at alle signifikante argumenter kunne plasseres inn under den formelle logikkens forklaringsmodell, syllogismen. Denne forklaringsmodellen består av en under-og oversetning som bærer hvert sitt premiss og en konklusjon som kun kan godtas om premissene vurderes som gyldige. Det mest klassiske eksempelet på en syllogisme er:

Alle mennesker er dødelige
Sokrates er et menneske
= Sokrates er dødelig.

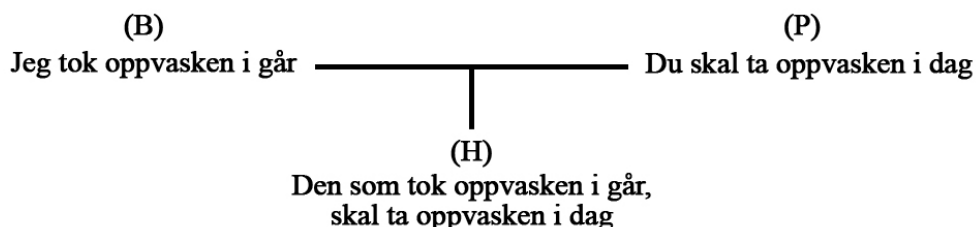
Men en slik «[...]rigidly demonstrative deduction[...]», som Toulmin omtaler det som, er ikke overførbar til måten mennesker driver praktisk argumentasjon på (Toulmin, 2003, vii).

Prosessene som ligger bak en diskusjon om noe så alminnelig som hvem som skal ta oppvasken i dag, ikke de samme som de som forteller oss at to pluss to er fire: «For certainly no value-judgements of other sorts can be discussed in purely mathematical terms....nor are ethical and aesthetic problems formulated more effectively by being made the subject for a calculus» (ibid., s. 173). Måten vi driver praktisk argumentasjon på er enthymemisk, ikke syllogistisk. Gyldigheten til et enthymem er ikke basert på objektiv sannhet, men «[...]synspunkter, opfattelser og holdninger der er sande eller riktige i de fleste tilfælde, og som er almindeligt accepterede» (Jørgensen & Onsberg, 2006, s. 12). For å eksemplifisere dette kan vi ta for oss følgende enthymem:

Jeg tok oppvasken i går
Den som tok oppvasken i går, trenger ikke å ta oppvasken i dag
= Du skal ta oppvasken i dag.

Premissene som denne konklusjonen baserer seg på, behøver ikke nødvendigvis å bli godtatt. At personen som tok oppvasken i går ikke behøver å ta oppvasken i dag, er ikke en objektiv sannhet, men en oppfatning som deles av mange. Måten vi driver praktisk argumentasjon på, kan derfor sies å være uløselig knyttet til vår doxa.

Toulmins argumentasjonsmodell består av seks elementer: Påstand (P), belegg (B), hjemmel (H), ryggdekning (R), styrkemarkør (S) og gjendrivelse (G). De tre første elementene vil alltid være til stede i et argument (obligatoriske), mens de tre siste er frie (fakultative). Toulmins modell kan derfor oppstilles i en grunnmodell og en utvidet modell. I min analyse vil jeg kun ta i bruk grunnmodellen, og jeg vil derfor ikke gå i dybden på de fakultative elementene. Kort fortalt kan de fakultative elementene sies å være elementer som avsenderen kan velge å ta i bruk for å styrke troverdigheten til argumentet sitt. Påstanden er det avsenderen søker å vinne oppslutning om, og kan betraktes som det overordnede elementet i argumentet. For at avsenderen skal få gehør for sin påstand, må den underbygges med et belegg og en hjemmel. Belegget er påstandens bevismiddel, og det må umiddelbart oppfattes som mer akseptabelt enn selve påstanden (ibid., s. 12-15). Hjemmelen fungerer som bindeleddet til påstanden og belegget i form av at den legitimerer grunnlaget for å akseptere (P) på bakgrunn av (B): «the warrant is, in a sense, incidental and explanatory, its task being simply to register explicitly the legitimacy of the step involved and to refer it back to the larger class of steps whose legitimacy is being presupposed» (Toulmin, 2003, s. 92). Som Toulmin selv skriver, så søker hjemmelen å eksplisitere den forutinntatte legitimiteten i argumentet. Vi kan se nærmere på hvordan dette kommer til syne ved å plassere argumentet om hvem som skal ta dagens oppvask inn i Toulmins modell:

Her kan vi se at hjemmelen fungerer som en form for regel eller et generelt synspunkt som avsenderen antar at mottakeren deler. Denne regelen er såpass generell at den ikke behøver å bli sagt eksplisitt, og det er derfor hjemmelen som oftest fremkommer implisitt i våre

argumenter. Men selv om hjemmelen er generell, betyr ikke det at den nødvendigvis behøver å bli akseptert. Hjemmelen blir valgt på bakgrunn av avsenderens valg. Dette kan knyttes opp mot Christian Kocks syn på retorikk som handlingsrettede valg (choice of action). Når vi blir stilt overfor en sak, om det så måtte være å kaste vår stemme i en folkeavstemning for medlemskap i EU eller å ta dagens oppvask, vil det aldri eksistere et fasitsvar. Vi har ingen objektiv måleenhet som lar oss avgjøre det riktige svaret i spørsmål om medlemskap i EU, men mennesker argumenterer for det ene eller andre likevel (Kock, 2009, s. 61). Retorikkens domene blir derfor i følge Kock, ikke å vinne tilhørighet om sannheten, men å vinne tilhørighet om *ett av mange valg* (ibid., s. 65). I en artikkel om Stephen Toulmins *The uses of arguments* sier Kock (2006) videre at hensikten til hjemmelen er å synliggjøre de mange måtene vi rettferdiggjør og rasjonaliserer koblingen mellom påstanden og belegget, og avsenderen vil alltid (eller i de aller fleste tilfeller) anta at mottakeren aksepterer dette (s. 248). Det er her jeg vil hevde at en kan finne den uløselige koblingen hjemmelen har til vår doxa. Valgene vi tar i samfunnspolitiske spørsmål blir ikke gjort på bakgrunn av objektive sannheter, men våre egne erfaringer, opplevelser, antakelser og verdier.

2.3 Retorikkens tre talesjangere

Retorikkens tre talesjangere er en oppdeling med forankring i talen og publikummets mål. Den deliberative talen veier argumenter opp mot hverandre og søker å vinne publikums oppslutning om fremtidig politisk handling. Den forensiske talen (rettstalen) anklager eller forsvarer, skiller rett fra galt og søker å vinne oppslutning om sannheten. Den epideiktiske talen (oppvisningstalen) er knyttet til mer seremonielle situasjoner, som begravelser og konfirmasjoner, og har som mål å gi kritikk eller ros (Kjeldsen, 2004, s. 31-32). Der antikkens retorikere mente at epideiktiske taler ikke var forbeholdt politikken, har moderne retoriske teoretikere utvidet vår forståelse av denne talesjangeren. Martin Luthers Kings «I Have a Dream» og Kong Haralds velkomsttale under Kongeparets hagefest i 2016 er begge epideiktiske taler, men de hadde stor påvirkning på den politiske diskursen de adresserte. Lund & Tønnesson (2017) sier blant annet at en av grunnene til at Kong Haralds tale rørte så mange, er at den lyktes i å etablere en felles nasjonal identitet som omfavnet så og si alle i Norge. Dette kommer tydelig fram der talen sier at «Nordmenn tror på Gud, Allah, Altet og Ingenting. Nordmenn liker Grieg og Kygo, Hellbillies og Kari Bremnes. Med andre ord: Norge er *dere*. Norge er *oss*» (Kongehuset, 2016). Etableringen av en slik felles identitet er kjent som konstitutiv retorikk, en undersjanger til den epideiktiske talesjangeren. Ved å konstituere en idé om hva som kjennetegner en nasjon, et samfunn eller et «vi», skaper en

gruppetilhørighet ved å identifisere et felles ideologisk ståsted (Berge, 2014, s. 18).

De tre talesjangrene er ikke bare nyttige i arbeidet med å lage en tale, men også som et analytiske verktøy. De tre talesjangrene er på ingen måte en rigid oppdeling som gjensidig utelukker hverandre. En tale eller tekst kan inneholde elementer fra alle de tre sjangrene på en og samme tid (Vatnøy, 2015, s. 7). Ved å se etter elementer fra de tre sjangrene, kan en finne svar på spørsmål om hvilke argumenter som fremmes, hvem som tildeles skyld eller som forsvarer, hvilken sannhet det søkes oppslutning om, hvilke verdier taleren uttrykker og hvilke fellesskap teksten identifiserer. Talesjangrene blir på denne måten nyttige verktøy for å blant annet avdekke rådende doxa, fordi de kan si oss noe om hvordan aktører iscenesetter seg selv i den kulturelle og situasjonelle konteksten.

2.4 Tekstens makt, intensjonalitet og modelleser(e)

Som nevnt tidligere, er retorikken opptatt av hvordan vi bruker språklig kommunikasjon for å gi mening til vår virkelighet. En sentral del av denne menneskelige prosessen, er hvordan vi tillegger våre ytringer ulik verdi og på denne måten konstituerer ulike tekster: «Tekster er ytringer som deltakere i en viss kultur gir en spesielt avgrenset status eller verdi, der det i kulturen er utviklet tekstnormer som avgjør hvilke ytringer som gis tekstverdi, og hvordan slike tekster ordnes» (Berge, 2003, s. 28). Hva som kvalifiserer en bok eller en nyhetsartikkel, har å gjøre med de kulturelt betingende kravene som stilles til den enkelte teksten. For en nyhetsartikkel stilles det for eksempel krav om at den skal inneholde en overskrift, ingress og brødtekst, samtidig som den skal ha en viss språklig kvalitet og relevans. Slike stilistiske, språklige og sjangermessige krav, er i Berges definisjon forstått som *tekstnormer*. Samtidig stilles det krav til tekstene våre om at både avsenderen og mottakeren forstår hvilken handling teksten utfører. Er dette en tekst som forsøker å overbevise meg om noe? Skal den informere meg om noe? Eller ber den meg om å betale en forfalt faktura? Dette gjensidighetsforholdet omtaler Berge (2003) som «gjensidig intensjonell rettethet», og det er en viktig forutsetning for tekstens maktutøvelse (s. 25). Når Berge sier at tekster har makt, er det ikke snakk om en påtrengende og voldelig makt, men en «formalisert og myk makt» som de har i kraft av den gjensidige intensjonelle rettetheten som legitimerer handlingen de ønsker å utføre (ibid., s. 30). Forholdet mellom makt og tekst har Berge utdypet gjennom sin teori om tekstens tre maktdimensjoner, og i den påfølgende delen vil jeg koble disse tre dimensjonene opp mot Johan Tønnesson sitt modelleser-begrep. I første omgang vil jeg starte med den første dimensjonen, som ser på teksten som en unik handling ved at den makter å overbevise leseren

ved å posisjonere mottakeren «*inne i selve teksten*» (s. 31). Det Berge snakker om her, er skapelsen av *modelleser(e)*.

I Johan Tønnessons doktorgradsavhandling «Tekst som partitur» (2004) diskuterer han Umberto Ecos modelleser-begrep. Tønnesson sier at målet med diskusjonen er å skape en «teoretisk fundert og analytisk anvendelig definisjon» (s. 100). Modelleseren må først og fremst ikke forveksles med den empiriske (den tenkte eller faktiske) leseren. Der den empiriske leseren i teorien kan være hvilken som helst mottaker, er modelleseren forankret *i teksten*. Det er forfatteren som skaper modelleseren. Modelleseren besitter den nødvendige språklige og kulturelle kompetansen som kreves for å aktualisere tekstens fulle potensiale, og det er den empiriske leseren sin oppgave å oppfylle denne rollen (ibid., s. 116). Denne kompetansen omtaler Tønnesson som leserens «allmenne normative kompetanse» (s. 126), og han setter et viktig skille mellom de to komponentene *tekstsamspill* og *normsamspill*.

Tekstsamspill er eksplisitte henvisninger til andre tekster, som for eksempel bruk av spesialiserte ord og begreper eller sitater og andre referanser. Selv om en empirisk leser helt klart vil ha godt av å ha kjennskap til slike henvisninger for å forstå teksten, kan en ennå nærme seg tekstens modelleser uten den. En kan jo helt enkelt ta i bruk et oppslagsverk for å få svar på hva «omkalfatre» betyr, og en kan på samme måte forstå hva en kronikk om vindkraftdebatten *egentlig sier*, selv om en ikke nødvendigvis har så godt kjennskap til denne debatten. Dette har å gjøre med det implisitte normsamspillet som uttrykkes i teksten, og det er dette samspillet som primært konstituerer modellesere (ibid., s. 125).

Normsamspill er et begrep som Tønnesson henter fra den svenske tekstforskeren Per Ledin som definerer dette samspillet som «relationer mellom ulike slags *discourse types* eller *textnormer*» (1997, s. 33). Som vi kan se, henviser denne definisjonen oss til både Norman Faircloughs diskursbegrep og Kjell Lars Berges tekstnorm-begrep. Diskursbegrepet faller riktignok utenfor denne oppgavens interesse, så jeg vil holde meg til Ledins henvisning til Berges tekstnormer. Tekstnormer er som nevnt ovenfor kulturelt betingede krav som vi stiller til de ytringene vi kvalifiserer som tekster. Vi forstår og gir mening til tekstene vi leser som følge av vår kunnskap om tekstnormene som konstituerer de. Dette omtaler Berge (2003) som den andre tekstmaktdimensjonen (s. 31). Tønnesson (2004) foreslår å utvide tenkningen om normer «til å gjelde leserens normer overhodet», noe jeg forstår som det han omtaler som leserens «allmenne normative kompetanse» (s. 126). Utenom å nevne Berges kompetanser, som språk, stil og sjanger, som eksempler på tekstnormer, konkretiserer Tønnesson i liten grad hva han legger i leserens normative kompetanse. Eli Bjørhusdal (2014) kan derimot fortelle oss at vi må «sjå tekstens representasjon av ei viss doksisk norm som ei (ikkje formelt

institusjonalisert) *tekstnorm*, det Johan Tønnesson forstår som modellesaren sin allmenne normative kompetanse» (s. 88). Dette sier hun på bakgrunn av den tredje tekstmaktdimensjonen: «tekster skaffer seg makt ved at den gjentar, bekrefter, forsterker og/eller kvalifiserer *en viss ideologisk posisjon* som vi må forstå teksten ut fra dersom vi skal forstå den på en relevant måte» (Berge, 2003, s. 31-32). Hvis vi som leser ønsker å nærme oss tekstens modelleser, må vi både ha kunnskap om og akseptere den ideologiske posisjonen som er implisitt tilstede i teksten. Koblingen Bjørhusdal gjør mellom doxa og modelleser, kan vi også finne hos blant annet Gedde-Dahl (2002) som sier at «Modellesaren ... deler i stor grad *doxaforståing med forfatterstemmet [...] Generelt sagt etablerer tekster særleg modelleser ved det dei ikkje sier, det underforståtte, den forståinga av verda som teksten og modellesaren deler» (s. 212), og Jan Grue (2009) som sier at doxa representerer den antatte kunnskapen til modelleseren (s. 310). Siden vi nå har etablert doxa som en del av modelleserens allmenne normative kompetanse, kommer det tydeligere fram hvordan vi kan bruke modelleseren som et analytisk verktøy i arbeidet med å svare på oppgavens problemstilling.

Tønnesson (2004) konkluderer i sin diskusjon om modelleseren med at «*en sakprosa tekst kan inneholde mer enn én, men ikke et ubegrenset antall, modellesere*» (s. 123 – original kursivering). Dette gjør han ved å blant annet diskutere avhandlingen til Anders Björkvall, som analyserer en annonse for et dataspill fra Lego. Der Björkvall hevder at det er rimelig å operere med én modelleser i denne teksten – et barn med riktignok voksne og modne egenskaper – hevder Tønnesson at en rekke elementer i annonsen tilsier at det også er tilstede en voksen modelleser: «Et helt dominerende bilde av en veslevoksen gutt og en voksent formulert «stillingsannonse» (s. 121). Tønnesson viser også til hvordan en på mange måter kan argumentere for at den klassiske læreboka konstruerer både en lærer-modelleser og en elev-modelleser i form av at boka henviser seg formelt til elevene, men at elevene leser boka ved å nærme seg en fasillesing som er mer tilgjengelig for læreren (ibid., s. 123; se også Torvatn, 2004, s. 45). At tekster kan konstruere flere modellesere, kobler Tønnesson opp det han kaller «en tyngdeforskyvning fra et i hovedsak monologisk avsendersynspunkt til en tekstforståelse som tar utgangspunkt i hvordan teksten retter seg mot og konstruerer sine adressater» (s. 123). Når vi produserer tekster, produserer vi også våre tenkte samtalepartnere. Modelleserne kan derfor sies å være idealiserte versjoner av mottakerne vi *ønsker* skal lese vår tekst, og en identifikasjon av disse blir på denne måten et analytisk verktøy som kan si oss noe om tekstskapere i vårt samfunn.

Metode

3.1 Utvalg

For å svare på oppgavens problemstilling har jeg valgt ut to sakprosa-tekster som er skrevet av Naturvernforbundet og Motvind. Naturvernforbundet sin tekst er skrevet av generalsekretær Maren Esmark og leder Silje Ask Lundberg. Motvind sin tekst er skrevet av John Myklebust, Hallvard Slettevoll og Toril Molnes, som alle er ledere for hver sin organisasjon som er i mot vindkraft. I denne oppgaven omtaler jeg riktignok disse tre organisasjonene under paraplybetegnelsen «Motvind». Årsaken til dette er at «Motvind» på mange måter har blitt et slagord blant grasrot-organisasjonene som er i mot vindkraft. På denne måten representerer tekstutvalget mitt to ulike fløyer blant vindkraftmotstanderne, med Naturvernforbundet som representant for de tradisjonelle klima- og naturorganisasjonene, og Motvind som representant for grasrota. Motvind og Naturvernforbundet svarer derfor til de «sentrale motstanderne» som problemstillingen er interessert i å undersøke.

Tekstutvalget er ikke gjort ved tilfeldig utvelgelse, men gjennom en strategisk og teoretisk utvalgsmetode (purposive og theoretical sampling). Et strategisk utvalg innebærer at en gjør kritiske vurderinger av utvalgsparemetere og fokuserer på de gruppene, individene eller situasjonene hvor det vi undersøker mest sannsynlig vil forekomme. Et teoretisk utvalg innebærer at en selekterer utvalget på bakgrunn av den teoretiske posisjonen en innehar og problemstillingen en ønsker å besvare (Silverman, 2006, s. 306-308). Begge tekstene stammer fra 2019, som var året hvor medieomtalen til vindkraft toppet seg (Nyman, 2021). Dette var også året hvor debatten nådde et klimaks i form av stortingshøringen om Nasjonal ramme for vindkraft, stiftelsen av den landsdekkende organisasjonen Motvind Norge og en markering på Eidsvoll plass som samlet en rekke organisasjoner og politikere. Tekstene er også skrevet av organisasjonsledere som representerer en større medlemsmasse. Dette er et bevisst valg gjort på bakgrunn av at jeg håper at funnene mine vil kunne gi grunnlag for videre implikasjoner om verdier og oppfatninger som er sentrale i klima- og naturvernsdiskursen. Jeg vil riktignok trå varsomt med å trekke generaliserbare slutninger ettersom dette er en kvalitativ case-studie og generaliserbare slutninger i større grad er forbeholdt kvantitative studier (Silverman, 2006, s.303).

3.2 Modelle-seranalyse

Analysen min er en modelle-seranalyse inspirert av Tønnesson (2004) sin doktorgradsavhandling *Tekst som partitur*. Tønnesson sier at «*For å identifisere tekstens modellesere, bør vi følge en analytisk prosedyre som tar utgangspunkt i eksplisitte fenomener i teksten, men som også tar både kultur- og situasjonskontekst, samt tekst- og normsamspill i betraktning*» (s. 152, original kursivering). Ved å studere tekstenes eksplisitte fenomener avgjør jeg om de henviser direkte til andre ytringer og tekster (tekstsamspill) eller indirekte (normsamspill). Tønnesson (2004) illustrerer hvordan slike relasjoner kan uttrykke seg ulikt i tekster ved å vise til to måter å henviser til Sigmund Freud på: «Hvis man operer med ordet 'super-ego', foreligger det tekstsamspill. Hvis en forfatter skriver allment om hvordan en slags indre farsskikkelse gir hovedpersonen stadige korreksjoner, trengs det et fortolkningsarbeid på et annet nivå for å etablere forbindelsen til Freud, altså kreves det normsamspill» (s. 130). Selv om det er normsamspillet som primært konstituerer modellesere og som kan si oss noe om avsenderens doxa, betyr ikke det at tekstsamspillet er uinteressant for analysen og oppgavens problemstilling. Tekstsamspillet vil helt klart også kunne si oss noe om hvilke kompetanser avsenderen forutsetter (eller i det minste ønsker) at modelleseren skal ha, og derav hvilke kompetanser avsenderen besitter. Jeg tar også i bruk flere retoriske verktøy for å identifisere tekstenes eksplisitte og implisitte deler. I analysens diskusjonsdel peker jeg på likheter og forskjeller mellom modelleserne i de to tekstene før jeg avslutningsvis knytter de opp mot avsendernes doxa.

3.2.1 Argumentasjonsanalyse

Som et ledd i å identifisere tekstenes implisitte deler vil jeg gjøre en argumentasjonsanalyse av de to tekstene. Denne analysen tar i bruk Stephen Toulmins grunnmodell, og jeg vil primært være opptatt av argumentenes hjemler. Årsaken til dette er at jeg er interessert i å avdekke rasjonaliseringsprosessen som ligger bak de ulike argumentene, og det er, som nevnt tidligere, hjemmelen som legitimerer forbindelsen mellom påstanden og belegget: «it implies in itself something about both D (belegg) and C (påstand)—namely, that the step from the one to the other is legitimate» (Toulmin, 2003, s. 93-4).

Tekstens påstander og belegg vil alltid (eller som oftest) være eksplisitt uttrykt, men hjemlene vil som oftest fremkomme implisitt. Dette plasserer oss dermed i tekstfortolkningsverden, og vi vil derfor ha behov for enkelte verktøy for å gi troverdige fortolkninger (eller rekonstruksjoner) av argumentene i teksten. Toulmin (2003) foreslår å ta i bruk grammatiske tester, da i form av spørresetninger og hjelpeord, for å hjelpe oss med dette

arbeidet. For å finne påstandens belegg og hjemmel ber han oss stille oss spørsmålene «What do you have to go on?» og «How do you get there?». I tillegg kan vi ta i bruk hjelpeord for å eksplisittere koblingen vi identifiserer. Toulmin tar i bruk ordene «since» og «so», men i min analyse oversetter jeg disse til de respektive «siden» og «så» (ibid., s. 91-92). Det er også viktig å påpeke at argumentene i en tekst ikke alltid fremstilles i en naturlig oppstilling. De kan for eksempel komme til uttrykk gjennom et avsnitt på flere setninger hvor det er mye tilleggsinformasjon som ikke nødvendigvis kan plasseres inn i modellen. I analysen min gir jeg derfor en beskrivelse av den tekstdelen jeg behandler før jeg rekonstruerer argumentet til en enkeltstående setning. Nedenfor har jeg skissert et eksempel på hvordan dette vil se ut:

Argument: Jeg tok oppvasken i går, så du skal ta oppvasken i dag.

Belegg: (*siden*) jeg tok oppvasken i går

Hjemmel: (*og*) den som tok oppvasken i går, skal ta oppvasken i dag

Påstand: (*så*) skal du ta oppvasken i dag

Denne hjemmelen er fundert på en likestillingsideologi eller en rettferdighetsverdi som den empiriske leseren må inneha for å nærme seg tekstens modellesere. Siden modellesere konstrueres av avsenderen, blir også hjemmelen et uttrykk for avsenderens doxa. Argumentasjonsanalysens mål er derfor å identifisere deler av den allmenne normative kompetansen til tekstutvalgets modellesere.

3.3 Tolkingsvaliditet og reliabilitet

Analysen min er en tekstanalyse som tar i bruk tekstlingvistiske og retoriske verktøy. Dette innebærer tekstfortolkning, noe som til enhver tid står i fare for å bli preget av min egen doxa. Dette åpner i teorien dørene for et uendelig antall fortolkninger. For å takle problematikken vedrørende tolkningsvaliditet tar jeg i bruk abduksjon for å skape det Persson (2019) omtaler som kvalifiserte gjetninger. En abduktiv slutning bygger på «rimelige sunn fornuftformodninger underveis, formodninger som er basert på en nødvendig *doxa*» (Tønnesson, 2004, s. 90). Ved å skape (og utelukke) en rekke hypoteser om hva noe kan bety, vil jeg argumentere for hvorfor min tolkning er sannsynlig. Selv om fortolkningshorisonten er preget av min egen doxa, har jeg samtidig kompetansen til å utelukke mange potensielle tolkninger og sette grenser for fortolkningen. Dette sikrer meg så klart ikke fra å gjøre feiltolkninger, og jeg etterstreber å være konsekvent i å tydeliggjøre hvor enn det er rom for tvetydigheter,

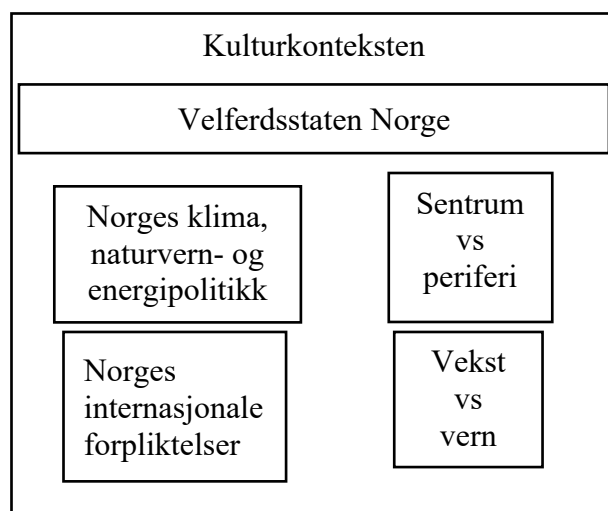
usikkerhet eller utilstrekkeligheter i tekstene.

Når det kommer til analysens reliabilitet, eller etterprøvbarehet, vil det være nærmest umulig for en annen person å formulere de eksakt samme konstruksjonene som meg. Silverman (2006) sier at det viktigste en kan gjøre for å sikre etterprøvbarehet, er å vise transparens og bruke analyseverktøyene på en standardisert måte (s.282-286). I analysen viser jeg derfor transparens ved å gjøre grundig rede for tekstenes situasjonelle og kulturelle kontekst. Dette gjør jeg ikke bare for å øke muligheten for etterprøvbarehet, men også for å tydeliggjøre min egen doxa. Samtidig refererer jeg hyppig til tekstene jeg analyserer, og rekonstruksjonene mine er i større grad direkte avskrift av tekstene. Selv om hjemlene (som oftest) er implisitte og avhengig av fortolkning, så er Toulmins modell en standardisert metode som sikrer meg fra de mange fallgruvne i tekstfortolkningens verden.

Analyse

4.1 Kulturkonteksten

Kulturkonteksten som omfavner vindkraftdebatten og de to tekstene jeg analyserer, er sammensatt, mangfoldig og polarisert. Oppgavens begrensede omfang lar meg dessverre ikke gå i sømmene til hele konteksten, så jeg tillater meg selv å gjøre en avgrensing. Figur 1 illustrerer det jeg betrakter som de mest sentrale elementene i kulturkonteksten, og i den påfølgende delen vil jeg utdype noe mer.

Figur 1: Tekstenes kulturkontekst

Norge har i lang tid kunne skilte med å være en kraftnasjon. Lenge før Ekofisk-funnet i 1969 hadde vi nytt godt av de rike ressursene fra våre mange fossefall, innsjøer og elver. På 60- og 70-tallet skjedde det riktignok en utvikling i form av at miljø- og naturvernbevegelsen fikk økt momentum. De mange organisasjonene, som Naturvernforbundet, Den norske turistforeningen og Natur og ungdom, organiserte og samlet seg for å ytre sin motstand mot de store belastningene vannkraften hadde på naturen. Det var særlig Mardøla-aksjonen i 1970 som fikk mye oppmerksomhet. Til tross for stortingsdebatt, demonstrasjoner og aksjoner, ble utbyggingen av Eikesdal/Grytten kraftverk vedtatt, som blant annet ville tørlegge Mardalsfossen, et av verdens høyeste fossefall (Tvedt, 2016). Motstanden fra miljø- og naturvernbevegelsen vakte riktignok oppsikt i innland og utland, og Berntsen (1994) sier at dette førte til et skifte i den norske energidebatten: «Ingen kunne lenger debattere kraftutbygging uten iallfall verbalt å ta hensyn til natur- og miljøvernet» (gjengitt i Reinertsen & Asdal, 2010, s. 26). Dette skiftet kom i form av hele fire verneplaner for norske vassdrag som ble utarbeidet mellom 1973 og 1993 (NVE, 2015). Dette førte til at vannkraftpotensialet

ble gradvis mindre, og Norge måtte se seg nødt til å utforske andre energikilder som kunne diversifisere kraftforsyningen. Hvis vi retter blikket opp til figur 1, så kan vi plassere konflikten om vannkraft under det vi i dag omtaler som vekst-vern-konflikten. Denne konflikten er like sentral i vindkraftdebatten, og vi kan skimte de samme argumentene og politiske virkemidlene, som aksjoner og demonstrasjoner, blant de som er i mot vindkraft. Vekst-vern-konflikten fører oss dessuten videre til et annet element i konteksten, og det er Norges klima, naturvern- og energipolitikk. Dette elementet er også sterkt knyttet til Norges internasjonale forpliktelser.

Et av høydepunktene i den internasjonale klimahistorien er Brundtlandkommisjonens rapport «Vår felles framtid» fra 1987. Rapporten bidro sterkt til å sette menneskeskapte klimautfordringer og bærekraftig utvikling på dagsorden, og i 1997 ble Kyotoprotokollen ratifisert, verdens første internasjonale handlingsplan for miljø og utvikling. Norge, som bandt seg til avtalen, forpliktet seg til konkrete tall og tidsfrister, noe som bidro til at den norske energipolitikken ikke lenger kun var et nasjonalt anliggende, men også et internasjonalt. Norge liberaliserte riktignok kraftmarkedet vårt allerede i 1991 gjennom Energiloven. Dette markedet hadde tidligere vært styrt av kommunene og lokale kraftprodusenter. Denne politiske beslutningen er særdeles viktig for kulturkonteksten, fordi den la grunnlaget for at elektrisitet gikk fra å være en offentlig tjeneste til en kjøp-og-salg-vare. Beslutningen la også grunnlaget for internasjonale kraftmarkeder, som NordPool i 1996, samt den omstridte el-sertifikatordningen med Sverige i 2012 (Thygesen, 2016, s.11; Ursin, 2020). Jeg kommer tilbake til el-sertifikatordningen litt senere. Selv om det i løpet av 90-tallet ble bygget ut lite vindkraft i Norge, kan energimeldingen fra 1999 si oss at det var en politisk vilje til å satse på denne energikilden, men at nødvendige teknologiske framskritt, økt etterspørsel og statlige subsidieordninger måtte bli realisert. Meldingen la videre vekt på at Norges energipolitikk fram mot 2020 forutsatte et internasjonalt kraftmarked, og at den skulle være i henhold til Kyotoprotokollen. Det ble også satt et mål om en utbygging av 3TWh vindkraft innen 2010 (Meld. St.29 (1998-1999)). Til tross for vedtaket av denne målrettede satsingen på slutten av 90-tallet, sier Mikaela Vasstrøm, førsteamanuensis ved Institutt for global utvikling og planlegging ved Universitetet i Agder, at vindkraft på 1990-tallet ble oppfattet som «mest en kuriøs teknologi som ikke ble tatt helt på alvor» (Ursin, 2020). At vindkraft ble oppfattet som en «kuriøs teknologi» illustreres også godt i det noe komiske informasjonsheftet til Naturvernforbundet fra 1990, hvor de går til store lengder med å illustrere de ulike komponentene i en vindturbin, samtidig som de krever at Norge satser på denne energikilden (Naturvernforbundet, 1990).

Norges vassdrag- og energidirektorat (NVE) er styringsorganet som gir tillatelser, eller konsesjoner, til vindkraftverk. I perioden 2001-2005 ble det gitt en rekke konsesjoner til nye vindkraftverk, men utbyggingen gikk sent for seg. I 2005 utgjorde den norske vindkraftproduksjonen kun 507 GWh i 2005, noe som tilsvarer det årlige strømforbruket til 28 000 husstander (SSB, 2006). I årene 2006 og 2007 ble det ikke bygget noen anlegg (Enova, 2014, s. 4). Men selv om utbyggingen gikk sent for seg, betød ikke det at det ikke var politisk vilje på Stortinget. Allerede i 2002 fremmet energi- og miljøkomiteen et forslag om opprettelsen av et el-sertifikatmarked mellom Norge og Sverige, en ordning som ikke bare skulle stimulere og styrke en grønn, nordisk kraftbalanse, men også fungere som en subsidieordning for nye investorer innen fornybar energi (Innst.S.167 (2002-2003), s. 17). Da ordningen omsider kom på plass i 2012, ble det satt et mål mellom de to landene om å produsere 26,4TWh ny fornybar energi innen 2020 (Stortinget, 2011).

Samtidig som Norges vindkraftutbygging gikk noe sent for seg, var det en rekke organisasjoner som begynte å stille seg kritiske til denne energikilden. I en artikkel fra 2008 ramser Norsk ornitologisk forening (NOF) opp en rekke bekymringer som vi kjenner fra dagens debatt. De sier at både de, «naturvernere i alle leire» og kommunene i utgangspunktet var positive til vindkraft, men at oppfatningen nå er endret. NOF peker på at vindkraftverkene er langt større enn forventet, at de skaper få arbeidsplasser og at de har stor påvirkning på det lokale dyrelivet, og da særlig havørnen. NOF kommer også med et stikk til politikerne der de sier at de kun vektlegger de verdiene som kan måles i penger (Ree, 2008). Naturvernforbundet så seg også stadig mer kritiske utover 2000-tallet, og talte allerede i 2001 for en samlet nasjonal plan for vindkraft (Naturvernforbundet, 2001). Selv om de aldri har vedtatt en «nei-holdning» til vindkraft, har de siden starten av 2000-tallet rettet mer og mer kritikk mot enkelte anlegg som står i fare for det lokale natur- og artsmangfoldet. Striden om anlegget på Høg-Jæren i 2005 er et godt eksempel, og som forøvrig speiler den interne splittelsen i miljøbevegelsen. Der Naturvernforbundet så seg svært kritiske til dette anlegget, var Natur og Ungdom (NU) og Bellona positive til det (Waagbø, u.å.). Aftenposten kunne også melde i 2005 at det som i årevis hadde blitt roset som en etterlyst og miljøvennlig energisatsing av miljøvernere over hele landet, nå sto overfor «gryende motstand, både fra lokale aksjonsgrupper og miljøvernere» (Furuly, 2005). På Stortinget ble det i 2007 bestemt at det skulle lages regionale planer for vindkraft, slik at en bedre kunne tilrettelegge for de mange konfliktene vedrørende vindkraft (Miljøverndepartementet & Olje- og energidepartementet, 2007). De regionale planene skulle derimot vise seg å ikke fungere etter sin hensikt. Riksrevisjonen kunne i 2014 fortelle oss at konsesjonsbehandlingen var preget av

lang saksbehandlingstid, manglende kunnskap om konsekvenser for kulturminner, biologisk mangfold og reindrift, og for dårlig utnyttelse av konfliktreducerende tiltak (Riksrevisjonen, 2014, s. 8-14). På Stortinget var det enighet om at det var behov for en nasjonal ramme for vindkraft, og regjeringen fremmet i 2016 et forslag om en slik ramme. Den politiske målsetningen for rammen var at den skulle «legge til rette for en langsiktig utvikling av lønnsom vindkraft i Norge, og en politikk som demper konflikter og bidrar til at de beste vindkraftlokalitetene blir valgt» (Meld. St. 25 (2015-2016), s. 9). NVE ble tildelt oppdraget med å utarbeide rammen, og forslaget som ble levert til Olje- og energidepartementet 1.april 2019 inneholdt 13 utvalgte områder for vindkraftutbygging (NVE, 2019a). Forslaget mottok over 5000 høringssvar, og 17.oktober 2019 kunne olje- og energiminister Kjell-Børge Freiberg meddele at regjeringen hadde bestemt seg for å droppe den nasjonale rammen for vindkraft (NTB, 2019).

Samtidig som forslaget var på høring, gjenspeilte mediene det store engasjementet som denne saken bragte med seg. Der medieomtalen av vindkraft var på 10 937 i 2018, var den på hele 33 233 i 2019 (Nyman, 2021). Engasjementet gjenspeilet seg også i holdningsundersøkelser utført av blant annet Kantar og Cicero, som viste at nordmenns positive holdninger til vindkraft hadde stupt fra omkring 70 prosent i 2016 til mellom 40 og 30 prosent i 2019 (Andreassen, 2020; Viseth, 2020). Parallelt med dette hadde Norges vindkraftproduksjon økt betraktelig på få år, og majoriteten av denne produksjonen var eid av utenlandske selskaper (SSB, 2021; Hoff-Elimari, 2019). Mange av vindkraftverkene som nå kom i drift hadde ikke bare blitt gitt konsesjon for flere år siden, men også store teknologiske fremskritt, og det var ikke uvanlig at vindkraftkommuner ble presentert for noe helt annet enn det de opprinnelig sa ja til: «Ett eksempel er Flora kommune som sa ja til Guleslettene vindkraftverk, men som angrer seg etter at turbinene har økt fra 125 til 160 meters høyde og blir plassert nærmere bebyggelse» (Gulbrandsen, Inderberg & Saglie, 2019). Den økende motstanden tok også form som private og offentlige grupper på Facebook. Den største av gruppene, «Nei til naturødeleggende vindkraft i Norge», har over 100 000 medlemmer, og det finnes et titalls lignende grupper med tusenvis av medlemmer. 2.september 2019 tok deltakere i lokale motstandsgrupper initiativ til å starte den nasjonale organisasjonen Motvind Norge, og de inviterte alle lokale motstandsgrupper til å bære navnet «MOTVIND» (Motvind Norge, 2019). Selv om argumentene i dag drar mange likheter til de samme som i tidligere år, har økt motstand og mobilisering ført til en mer og mer tilspisset og polarisert debatt. Blant de mest ytterliggående motstanderne råder det påstander og tvil om motivasjonen til mediene og politikerne, frykt for salg av landet vårt til utenlandske kapitalister, og drastiske virkemidler

blir tatt i bruk for å vise motstand. Forsker ved Universitetet i Agder, Mikaela Vasstrøm, sier til forskning.no at «Vi har sett både sivil ulydighet, hærverk mot maskiner og drapstrusler» (Amundsen, 2019). Samtidig har etablerte og tradisjonsrike organisasjoner som Naturvernforbundet og DNT blitt mer og mer kritiske de siste årene. Selv om de lenge har uttrykt kritikk mot vindkraft, har de aldri tatt et fast standpunkt i mot *all* vindkraft. Til tross for det rullet DNT i 2019 ut en kinoreklame om vindkraft som i stor grad malte det samme bildet som de mest engasjerte vindkraftmotstanderne maler – at Norges natur skal renne over med vindturbiner (Brenna, 2019; Bergen og Hordaland Turlag, 2019).

4.1.1 Naturmangfoldloven

Et siste og viktig element i kulturkonteksten er naturmangfoldloven fra 2009.

Lovens formål er å sikre naturens mangfold og økologiske prosesser gjennom bærekraftig bruk og vern, slik at vi ivaretar naturens rolle som grunnlaget for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel (Naturmangfoldloven, 2009, § 1). Denne loven er sentral i vindkraftdebatten fordi den gir rettslig grunnlag for å potensielt avslå vindkraftkonsesjoner. Loven blir derfor hyppig brukt av de som stiller seg kritiske til vindkraftutbygging i norsk natur, da i form av påstander om at mange av NVEs konsesjoner er brudd på denne loven. I tillegg til at loven har denne funksjonen, er det også av interesse for denne oppgaven å se nærmere på hvilket verdisyn som ligger til grunn for loven, ettersom jeg undersøker oppfatninger og verdier knyttet til vindkraft. I den 839 sider lange utredningen som ligger til grunn for loven, deler de verdigrunnlaget i fire: Naturen som grunnlag for bruk, naturen som kilde til opplevelser, trivsel og læring, naturens økologiske verdi og naturens egenverdi (NOU 2004: 28, s. 141-145). En noe forenklet og kortfattet inndeling kan vi riktignok forholde oss til ved å spørre oss selv: I hvor stor grad eksisterer naturen *for* mennesket, og i hvor stor grad eksisterer den uavhengig av mennesket? Det som det er snakk om, er skillet mellom naturens *egenverdi* og naturens *nytteverdi*. Å erkjenne naturens egenverdi innebærer at naturen har rettigheter på lik linje med andre organismer, noe som legitimerer den til krav om vern mot krenkelser og utnyttelse. Naturens nytteverdi er derimot en menneskesentrert tilnærming som verdsetter naturen ut i fra menneskets behov, slik som helse, trivsel og næringsgrunnlag (ibid.). Utredningen presiserer riktignok at det finnes glidende overganger mellom de to tilnærmingene: «For eksempel kan oppfatningen av natur som noe opprinnelig, mangfoldig og vakkert – som det er verdt å bevare – begrunnes både ut fra naturens verdi for opplevelsen og ut fra naturen som noe som har verdi i seg selv» (ibid., s. 141). Et spørsmål som jeg tar med

meg videre inn i analysen er i hvilken grad Motvind og Naturvernforbundet verdsetter naturens egenverdi og nytteverdi.

4.2 Naturvernforbundet: Situasjonstekst

Teksten til Naturvernforbundet er en appell titulert «Vindkraft i urørt natur» som ble holdt utenfor Stortinget 08. september 2019 av leder Silje Ask Lundberg og generalsekretær Maren Esmark i Naturvernforbundet. Appellen er gjengitt på Naturvernforbundet sin nettside, og for ordens skyld vil jeg fra nå av omtale appellen som «teksten» (Esmark, 2019).

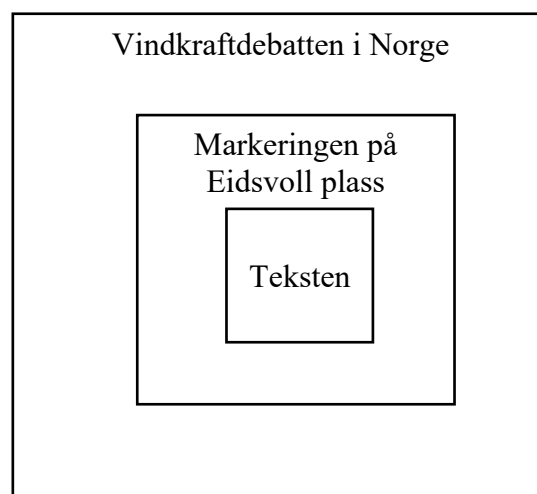
Siden denne teksten både befinner seg på Naturvernforbundet sin nettside, samtidig som den ble fremført muntlig på en markering mot vindkraft, er det her snakk om en noe sammensatt situasjonstekst. På den ene siden er det snakk om den konkrete situasjonen som teksten ble fremført i. Denne markeringen ble arrangert av en rekke organisasjoner og motstandsgrupper dagen før fylkes- og kommunevalget, og organisasjonen Motvind, som ble stiftet dagen før, samlet de mange aksjonsgruppene rundt om i landet under én felles paraply. Det ble utført vardebygging og fremførelse av kunstneriske innslag, og appeller ble holdt av organisasjoner som Naturvernforbundet, Motvind, La Naturen Leve, politikere fra Rødt, FrP og SV, samt klima- og miljøminister Ola Elvestuen og statssekretær i OED Liv Lønnum (Bråthen & Markeringer mot vindindustri i norsk natur, u.å.). Markeringer og protester mot vindkraft var av hyppig forekomst både i 2018 og 2019, men bevegelsen hadde aldri før prestert å samle et så rikt meningsmangfold for å aktualisere den nasjonale motstanden mot vindkraft. Disse situasjonelle forholdene må sies å ha skapt en symbolsk eller samlende kraft, noe som er viktig å ta høyde for når vi skal forstå tekstens intensjonalitet sett i lys av situasjonstekstens kommunikative formål.

Den «andre» situasjonsteksten det er snakk om, er den mer øvrige situasjonsteksten som *er* vindkraftdebatten. Denne situasjonsteksten omfavner ikke bare fysiske omgivelser, som en markering på Eidsvoll plass, men også digitale omgivelser, som Naturvernforbundet.no. Slik situasjonspluralisme er et kjennetegn på vår digitale ytringskultur, noe som understøttes av den dansk-norske retorikeren Jens Kjeldsen:

Massemediene har skapt en situationspluralisme hvor talere ofte på samme tid henvender sig til en række forskellige grupper tilhørere og ofte tager fat på flere forskellige påtrængende problemer. Mere end nogensinde befinder retorer sig i flere forskellige retoriske situationer på samme tid (2008, s.43).

Selv om Kjeldsen riktignok snakker om et mangfold av *retoriske situasjoner*, noe som går utenfor denne oppgavens fokusområde, så er poenget mitt at tekstkulturen i vårt digitale

mediesamfunn svært ofte skaper tekster som omfavnes av forskjellige situasjonskontekster på en og samme tid. På samme måte som at en tekst om Jylland-Postens Muhammedkarikaturer blir lest på en annen helt annen måte i 2021 enn i 2005, blir en tekst om vindkraft lest og forstått annerledes avhengig av om en leser den på en markering på Eidsvoll plass eller på Naturvernforbundet.no. Siden teksten til Naturvernforbundet er fremsatt i disse to ulike kontekstene, er dette av relevans når jeg søker å forstå både tekstens intensjonalitet, dens modelleser(e) og dens uttrykk for avsenderens doxa. Ved å publisere teksten på Naturvernforbundet.no er teksten gjort tilgjengelig for langt flere empiriske lesere enn kun de som var til stede på Eidsvoll plass. Det må da være rimelig å si at en empirisk leser skal kunne nærme seg tekstens modelleser uten å ha vært til stede på Eidsvoll plass. Dette åpner etter mitt syn dørene for *minst* to mulige modellesere. Det kan også bety at disse to modelleserne er den samme eller at vi har å gjøre med mer enn to modellesere, noe analysen vil forsøke å finne svaret på. Tekstens situasjonskontekst kan illustreres slik:

Figur 2: Tekstens situasjonskontekst

4.3 Tekstens eksplisitte spor

Teksten inneholder en rekke eksplisitte spor som kan kaste lys over mulige modellesere. Dette kommer fram gjennom både tekstsamspillet og eksplisitte henvisninger til andre deltakere. Teksten konstituerer for det første tre ulike «vi» som blir nevnt eksplisitt. Det første «vi-et» viser seg allerede i tekstens første setning der den sier at «Vi står overfor to enorme utfordringer: klimaendringer og tap av naturmangfold» (Esmark, 2019). Dette vi-et kan riktignok tolkes på forskjellig vis. Teksten kan her snakke om vi som nasjonen Norge, vi som en felles verden eller vi som i alle oss her på Eidsvoll plass. Min tolkning er at teksten her

konstituerer et vi som i «vi som nasjonen Norge». Dette kan virke som en feilaktig tolkning, ettersom teksten i neste setning refererer til rapporten til FNs naturpanel som en: «alvorlig advarsel som viser at tap av naturområder og arter skjer i en skremmende fart – og det skyldes i stor grad nedbygging av areal» (ibid.). Er ikke dette et tegn på at det her er snakk om vi som i «vi som en felles verden»? FN er jo en internasjonal organisasjon som ser på spørsmål om klima, miljø og natur i et globalt perspektiv. Dette må da tilsi at det her er snakk om at «vi som en felles verden» står overfor to enorme utfordringer? Ved å se på tekstens helhetlige meningspotensial vil jeg hevde at det ikke er snakk om et slikt vi, men heller snakk om «vi som nasjonen Norge». Dette sier jeg på bakgrunn av at rapporten til FN blir nevnt en andre gang litt senere i teksten, og der blir den brukt som empiri for å likestille klimaendringer og tap av naturmangfold: «Den siste rapporten fra FNs naturpanel viser at tapet av natur og arter regnes som en like alvorlig trussel som klimaendringene» (ibid.). Det interessante med dette er at teksten i den påfølgende setningen helt eksplisitt sier at «Arealbruk er den viktigste årsaken til at arter og naturtyper er truet, *også i Norge*» (ibid., min kursivering). Hvis vi samtidig ser på teksten i lys av situasjonskonteksten, vil jeg hevde at min tolkning er korrekt. Situasjonskonteksten er jo ikke sentrert rundt vindkraft som et globalt problem, men som et nasjonalt problem. Vi kan derfor lese referansen til FN, som for øvrig kan kategoriseres som tekstsamspill, som en aktualisering av globale klima- og naturproblemer i en norsk kontekst. Tap av naturmangfold er ikke bare en trussel for verden, men også for Norge. Jeg ser meg også nødt til å poengtere at det her er snakk om et ganske intrikat normsamspill, noe som også ligger til grunn for tolkningen min, men mer om det senere (se kapittel 4.4.1).

Det andre vi-et som konstitueres i teksten omfavner de som var til stede på markeringen på Eidsvoll plass. Teksten sier

Og vi er samlet her i dag for å gi en tydelig beskjed til norske rikspolitikere om at nok er nok. Utbygging av fornybar energi kan ikke skje på bekostning av vår urørte natur. På bekostning av truede arter. På bekostning av nærnaturen, stillheten og våre vakre fjell og kystområder som ikke tåler nok et inngrep fra den enorme industriutbyggingen som vindkraftanlegg er» (ibid.).

Vi kan riktignok se at vi-et ekskluderer «norske rikspolitikere» og inkluderer kun de organisasjonene, motstandsgruppene og tilhørerne som er «samlet her i dag». Den lange oppramsingen som følger, kan også gi inntrykk av at teksten nærmest proklamerer hvorfor dette vi-et er samlet på Eidsvoll plass. Den fastslår vi-ets felles kampsak ved å plassere urørt natur, truede arter, nærnaturen, stillheten, fjell og kystområder i en offer-rolle, og «inngrep fra

den enorme industriutbyggingen som vindkraftanlegg er» blir tildelt rollen som antagonist. Teksten snakker også til dette vi-et litt senere der den sier «Og dere som er her i dag skal vite at Naturvernforbundet har forsøkt å stanse disse konsesjonene. Over hele landet har våre tillitsvalgte og aktive i fylkes- og lokallag klaget og gitt innspill. Men vi er ikke blitt hørt» (ibid.). Her kan vi se at teksten snakker direkte til vi-et på vegne av Naturvernforbundet, og jeg tolker teksten som at den her konstituerer et tredje «vi» som kun inkluderer Naturvernforbundet sine medlemmer. Dette sier jeg på bakgrunn av at teksten går videre til å si «For ti år siden vedtok Stortinget naturmangfoldloven. Klima- og miljøminister Ola Elvestuen har invitert oss til kake og ti-årsfeiring om noen uker. Da kommer vi til å si til han at denne loven har du ikke brukt godt nok!» (ibid.). Siden Naturvernforbundet blir nevnt eksplisitt i det foregående avsnittet, forstår jeg det som at teksten her snakker om at det er Naturvernforbundet som er invitert til kake og ti-årsfeiring, ikke «vi som er samlet på Eidsvoll plass». På samme måte kan vi forstå teksten som at det er Naturvernforbundet som skal si til Ola Elvestuen at han ikke har gjort en god nok jobb. Vi kan derfor lese teksten som at den her etablerer en form for diplomatisk forbindelse mellom Naturvernforbundet og vi-et som er samlet på Eidsvoll plass. Den snakker både til og på vegne av «vi som er samlet på Eidsvoll plass».

4.4 Tekstens implisitte spor: Argumentasjonsanalyse

Som nevnt, er det de implisitte sporene vi må se nærmere på for å identifisere tekstens modelleser(e). Jeg vil starte med å gjøre en argumentasjonsanalyse for å belyse tekstens sentrale påstander, belegg og hjemler, før jeg beveger meg videre til å belyse de andre implisitte sporene som ikke lar seg plassere like enkelt i Toulmins modell.

Jeg vil hevde at denne teksten fremstiller to primære påstander som fremmes på varierende vis gjennom teksten i form av underbyggende argumenter. De to primærpåstandene har jeg identifisert som følgende:

Tekstens primære påstander	
Vindkraft er ingen god klimaløsning	Klimaendringer og tap av naturmangfold er to like alvorlige trusler

Grunnen til at jeg starter med å vise til nettopp dette, er fordi de to påstandene fremkommer ikke i noen kronologisk rekkefølge, og de blir også i noen tilfeller fremstilt implisitt. La oss starte med å se på de tre første setningene i teksten:

Vi står overfor to enorme utfordringer: klimaendringer og tap av naturmangfold. Rapporten til FNs naturpanel er en alvorlig advarsel som viser at tap av naturområder og arter skjer i en skremmende fart – og det skyldes i stor grad nedbygging av areal. Ødelagte økosystem gjør oss enda mer sårbare for klimaendringer, slik at et villere, varmere, tørrere og våtere klima rammer hardere (ibid.).

Vi kan se at det første teksten gjør, er å fremme en påstand om at vi står overfor to enorme utfordringer. Jeg vil hevde at denne påstanden søker å sidestille de to utfordringene, noe den gjør ved å bruke FNs naturpanel (FN) som et bevismiddel. Denne sidestillingen fremkommer ikke eksplisitt i utdraget ovenfor, men den gjør det litt senere i teksten der den sier at «Den siste rapporten fra FNs naturpanel viser at tapet av natur og arter regnes som en like alvorlig trussel som klimaendringene» (ibid.). FNs troverdighet fremkommer som denne sidestillingens implisitte hjemmel på følgende vis:

Argument 1: Tap av naturområder og arter skyldes i stor grad av arealnedbygging

(B) (*siden*) rapporten til FN viser at tap av naturområder og arter skjer i en skremmende fart – og det skyldes i stor grad nedbygging av areal

(H) (*og*) FN er en troverdig kilde

(P) (*så*) skyldes tap av naturområder og arter i stor grad av arealnedbygging

Argument 2: Tap av naturmangfold er en like alvorlig trussel som klimaendringene

(B) (*siden*) rapporten til FN sier at tap av naturmangfold er en like stor trussel som klimaendringene

(H) (*og*) FN er en troverdig kilde

(P) (*så*) er tap av naturmangfold er en like stor trussel som klimaendringene

Videre er det kanskje mer interessant å se hvordan teksten gjør en konsekvensvurdering for å sidestille klimaendringer og tap av naturmangfold:

Argument 3: Tap av naturmangfold er en like alvorlig trussel som klimaendringene

(B) (*siden*) ødelagte økosystem gjør oss enda mer sårbare for klimaendringer

(H) (*og*) naturens økosystem må ikke påvirkes av mennesker/samfunnet

(P) (*så*) er tap av naturmangfold er en like alvorlig trussel som klimaendringene

Vi kan her se at hjemmelen viser oss hvordan teksten, i tillegg til å belage seg på FNs troverdighet, også gjør en verdimelessig vurdering for å rasjonalisere tanken om at tap av naturmangfold er en like alvorlig trussel som klimaendringene.

Ved siden av å fastslå denne sidestillingen, vil jeg hevde at teksten hovedsakelig fokuserer på å fremme primærpåstanden om at vindkraft ikke er en god klimaløsning. Denne påstanden kommer fram i form av en rekke underordnede argumenter. Vi kan se på følgende tekstutdrag:

Men selv om klimautfordringen haster – så haster det også å stanse nedbyggingen og ødeleggelsen av naturen. Og vi er samlet her i dag for å gi en tydelig beskjed til norske rikspolitikere om at nok er nok. Utbygging av fornybar energi kan ikke skje på bekostning av vår urørte natur. På bekostning av truede arter. På bekostning av nærnaturen, stillheten og våre vakre fjell og kystområder som ikke tåler nok et inngrep fra den enorme industriutbyggingen som vindkraftanlegg er. Nedbygging av verdifull natur er ikke en god klimaløsning (ibid.).

I dette utdraget kan vi se hvordan teksten i første omgang fremmer påstanden om at det haster å stanse nedbyggingen og ødeleggelsen av naturen. Dette argumentet har jeg rekonstruert på følgende måte:

Argument 4: Det haster å stanse nedbyggingen og ødeleggelsen av naturen

Belegg: (*siden*) vår urørte natur, truede arter, nærnatur, stillhet, vakre fjell og kystområder ikke tåler nok et inngrep

Hjemmel: (*og*) tap av naturmangfold er en like stor utfordring som klimaendringer

Påstand: (*så*) haster det å stanse nedbyggingen og ødeleggelsen av naturen

Vi kan her se at hjemmelen i dette argumentet allerede ble etablert i argument 3. Det er riktignok noen vanskeligheter med å tolke dette utdraget ettersom teksten deler opp belegget i flere setninger. En måte å lese belegget på er at alle tingene som nevnes ikke tåler nok et inngrep, og det er denne lesingen som har skapt rekonstruksjonen ovenfor. En annen måte å

lese det på er at utbygging av fornybar energi skal ikke gå på bekostning av visse ting. En slik lesing resulterer i følgende rekonstruksjon:

Argument 5: Det haster å stanse nedbyggingen og ødeleggelsen av naturen

Belegg: (*siden*) utbygging av fornybar energi går på bekostning av vår urørte natur, truede arter, nærnatur, stillhet, vakre fjell og kystområder

Hjemmel: (*og*) utbygging av fornybar energi skal/kan/må ikke gå på bekostning av stillheten, naturen eller artsmangfoldet

Påstand: (*så*) haster det å stanse nedbyggingen og ødeleggelsen av naturen

Ved å lese argumentet på denne måten, ser vi at det igjen blir gjort en verdivurdering. En tillegger ting som urørt natur, stillhet og kystområder en viss verdi som kvalifiserer de til å bli «skånet» fra utbyggingen av fornybar energi. Ved å se nærmere på tekstutdraget ovenfor kan vi også se hvordan teksten både implisitt og eksplisitt kategoriserer «vindkraft» som det teksten mener med «utbygging av fornybar energi». Dette kommer til syne gjennom følgende rekonstruksjon:

Argument 6: Vindkraft går på bekostning av naturen

Belegg: (*siden*) utbygging av fornybar energi ikke kan skje på bekostning av urørt natur, truede arter, nærnaturen, stillheten, vakre fjell og kystområder

Hjemmel: (*og*) utbygging av fornybar energi er forstått som vindkraft

Påstand: (*så*) går vindkraft på bekostning av naturen

Påstanden er i denne rekonstruksjonen noe forenklet, da «naturen» representerer de seks elementene som blir nevnt i belegget. Hjemmelen jeg har identifisert må forstås som en gyldig tolkning basert på både tekstens kontekstuelle rammer, som at appellen er titulert «Vindkraft i urørt natur», og faktumet at teksten eksplisitt sier at elementene i belegget ikke tåler «nok et inngrep fra den enorme industriutbyggingen som vindkraftanlegg er» (ibid.). En kan derfor si at teksten etablerer vindkraft som en representant for utbygging av fornybar energi. Videre kan en si at vindkraft blir tillagt en verdi i form av ødeleggende kraft. Ettersom teksten nå ha etablert vindkraft som en fornybar energikilde som går på bekostning av naturen, har den derfor belegg for å si at vindkraft er en dårlig klimaløsning, noe den implisitt sier ved å fremme påstanden «Nedbygging av verdifull natur er ikke en god

klimaløsning» og belegget «tapet av natur og arter regnes som en like alvorlig trussel som klimaendringene, og de to må løses i fellesskap, ikke på bekostning av hverandre» (ibid., 2019). Dette argumentet har jeg rekonstruert på følgende måte:

Argument 7: Vindkraft er ikke en god klimaløsning

Belegg: (*siden*) vindkraft på bekostning av naturen

Hjemmel: (*og*) gode klimaløsninger går ikke på bekostning av naturen

Påstand: (*så*) er ikke vindkraft en god klimaløsning

I tekstens nest siste avsnitt fremmer den riktignok en svært interessant påstand: «Vindkraft er fornybar energi som kan bidra til å fase ut den fossile, men dagens hårreisende utbygging i viktige naturområder er uansvarlig og vi risikerer stort tap av naturmangfold» (ibid.). Denne setningen kan tolkes på to forskjellige måter. På den ene siden kan en tolke den som at vindkraft *kan* blir vurdert som en god klimaløsning hvis den oppfyller visse krav, men jeg har vanskelig for å identifisere et klart belegg for denne påstanden. Mine forsøk på rekonstruksjoner av dette argumentet har vært mangelfulle. En annen måte å lese setningen på er at vindkraft kan bidra til å fase ut fossile energikilder, men at prisen for dette er for stor når prisen er naturmangfoldet. Jeg vil hevde at dette er en mer korrekt tolkning av setningen, ettersom jeg allerede har vist til hvordan teksten har gjort verdivurderinger for å både kvalifisere ting som urørt natur, stillhet og kystområder som noe som skal skånes for utbygging av fornybar energi, og at vindkraft har blitt kvalifisert som en ødeleggende kraft som går på bekostning av naturen. Min tolkning av denne setningen har dermed resultert i følgende rekonstruksjon:

Argument 8: Prisen er for stor for å satse på vindkraft

Belegg: (*siden*) vindkraft går på bekostning av naturmangfoldet

Hjemmel: (*og*) naturmangfoldet har en høy verdi i seg selv

Påstand: (*så*) er prisen for stor for å satse på vindkraft

Teksten kommer også med kritikk mot både regjeringen, klima- og miljøminister Ola Elvestuen og de som er ansvarlige for å gi konsesjoner til utbygging av vindkraft, NVE og Olje- og energidepartementet (OED). Selv om teksten ikke nevner NVE og OED eksplisitt, er det disse to organene som har ansvaret for konsesjonsgivningen av nye vindkraftanlegg.

Kritikken som fremmes mot NVE og OED går på at konsesjonene som er gitt til vindkraftanlegg så langt, er basert på mangelfulle undersøkelser og for lite kunnskap. Teksten opererer altså med andre vurderingskriterier enn NVE og OED for å vurdere om et aktuelt område kan kvalifiseres for utbygging av vindkraft. De ulike vurderingskriteriene som teksten opererer med blir ikke nevnt i en oppramset oppstilling, men ved å se på teksten som helhet og argumentene ovenfor, kan en si at disse innebærer at vindkraftanlegg ikke skal bygges på bekostning av «vakre fjell», «kystområder», «urørt natur», «truede arter», «nærnaturen» og «stillheten». Teksten trekker også fram arealbruk som den viktigste trusselen for arts- og naturmangfold, samtidig som den sier at dagens utbygging skjer i «viktige naturområder» (ibid.). På denne måten fremstår argument 5 på samme måte som argument 9 nedenfor:

Argument 9: NVE og OED har gitt konsesjoner på feil grunnlag

Belegg: (*siden*) NVE og OED har gitt konsesjoner til svært arealkrevende anlegg i viktige naturområder

Hjemmel: (*og*) riktig grunnlag for konsesjon innebærer at anlegget hverken opptar store arealer, viktige naturområder, vakre fjell, kystområder, urørt natur, truede arter, nærnaturen eller stillheten

Påstand: (*så*) har NVE og OED gitt konsesjoner på feil grunnlag

Vi kan altså se at teksten gjør en normativ vurdering for å fastslå at dagens vindkraftutbygging skjer på feil grunnlag med hjemmel i en rekke vurderingskriterier. Teksten fremmer en siste påstand som er rettet mot klima- og miljøminister Ole Elvestuen samtidig som den implisitt fastslår at dagens konsesjonsgivning er et brudd på naturmangfoldloven. Teksten sier at Elvestuen ikke har brukt naturmangfoldloven godt nok, noe som må kunne tolkes som en direkte kritikk mot Elvestuens utførelse av jobben sin:

Argument 10: Ole Elvestuen har ikke gjort jobben sin godt nok

Belegg: (*siden*) NVE og OED gir konsesjoner som er brudd på naturmangfoldloven

Hjemmel: (*og*) naturmangfoldloven gir juridisk grunnlag for å ta politiske beslutninger

Påstand: (*så*) har ikke klima- og miljøminister Ole Elvestuen gjort jobben sin godt nok

4.4.1 En kompetent leser

I argumentasjonsanalysen så vi også hvordan teksten tar i bruk mange ord som er typiske for både den større klimadiskursen og den mer spesifikke vindkraftdiskursen.

Ordene som er typiske for klimadiskursen, kategoriserer jeg som generelle typer, noe som er med på å modellere en leser som er opptatt av klimaspørsmål, men som ikke nødvendigvis er så engasjert at hun ser behovet for å delta på en demonstrasjon eller en markering mot vindkraft. Disse ordene er «klimaendringer», «fossil og fornybar energi», «økosystem», «FNs naturpanel» og «klimaløsning». Ordene som i større grad er typiske for vindkraftdiskursen, kategoriserer jeg som spesifikke typer, og de er med på å ekskludere mange av de mer generelle leserne, slik den jeg beskrev ovenfor, fra å nærme seg tekstens modelleser. De spesifikke ordene er «konsesjon», «naturmangfoldloven», «naturkartlegginger», «lokale naturforhold», «naturområder», «naturtyper», «arter» og «energi- og miljømyndighetene». Denne inndelingen går på ingen måte ut på at de generelle typene er enklere å forstå enn de spesifikke, men heller at det er snakk om ulike nivåer av normsamspill. De spesifikke typene krever en helt annen kompetanse hos leseren, som lokalt politisk engasjement, for å nærme seg tekstens modelleser. En kan jo så klart, og med rette, si at ord som «lokale naturforhold» og «arter» er generelle typer som er typiske for klimadiskursen, men sett i lys av tekstens situasjonelle kontekst så vil jeg hevde at de må kategoriseres som spesifikke typer.

Argumentasjonsanalysen viste oss dessuten hvordan disse spesifikke typene ble gitt en viss status eller verdi (se argument 5, 7, 8 og 9). «Naturmangfoldet» er et offer for vindkraften, og hvis en som leser skal kunne utfylle tekstens fulle meningspotensial, så må en selv verdsette dette på samme måte. Det samme må kunne sies om «arter», «naturområder», «naturtyper» og «lokale naturforhold». Jeg vil hevde at teksten implisitt spiller på konnotasjoner til den idylliske og romantiske tanken om Norge – det Norge som ligger langt vekk i fra de store byene. Det er ikke bare snakk om urørt natur og arts mangfold, men også «stillheten, vakre fjell og kystområder» (ibid.). At teksten i denne oppramsingen nevner «stillheten», er også en klar referanse til støynivået til vindkraftverkene. Her er det helt klart snakk om et normsamspill som krever at en enten har erfart støynivået til vindkraftverk eller at man er engasjert i debatten. På samme måte vil jeg hevde at det er snakk om normsamspill når teksten bruker ord som «arter» og «naturområder» ettersom situasjonskonteksten aktualiserer disse ordene i en bestemt kontekst, noe som igjen krever at leseren innehar en kompetanse som lar hun gjøre nettopp dette. På denne måten ekskluderer teksten mange lesere som er opptatt av klimaspørsmål, men som ikke nødvendigvis er like opptatt av naturmangfold.

Ordet «konsesjon» har særlig tilknytning til vindkraftdebatten, og en kommer sjeldent over det i andre diskurser. Dette ordet blir brukt flere ganger i teksten, og det krever en viss kompetanse hos leseren som fordrer at hun har satt seg inn i debatten. Dette kan vi se der teksten først tar ordet i bruk: «De siste ti årene har regjeringen gitt en rekke tillatelser til svært arealkrevende vindkraftutbygginger i norsk natur. Konsesjonene er basert på mangelfulle naturkartlegginger og på liten kunnskap om lokale naturforhold» (ibid.). Her kan vi se hvordan teksten belager seg på en implisitt forståelse om at «en rekke tillatelser» skal forstås som «Konsesjonene». Videre kan vi se hvordan teksten kobler konsesjonene opp mot naturmangfoldloven: «Klima- og miljøminister Ola Elvestuen har invitert oss til kake og ti-årsfeiring om noen uker. Da kommer vi til å si til han at denne loven har du ikke brukt godt nok!» (ibid.). Her vil jeg hevde at teksten belager seg på en implisitt forståelse om at naturmangfoldloven gir hjemmel for å gi avslag på NVEs konsesjoner, og det er derfor snakk om normsamspill. Teksten kommer så med et *krav* om at energi- og miljømyndighetene foretar nye og langt mer forsvarlige kartlegginger, og jeg vil hevde at det her er snakk om en implisitt forståelse om at «energi- og miljømyndighetene» er en henvisning til NVE og OED. Jeg vil si at det helt klart er snakk om et normsamspill som krever at leseren innehar kjennskap til juridisk tekstkultur, noe som i stor grad overstiger den kompetansen som kreves av den mer generelle leseren som jeg nevnte ovenfor.

4.4.2 Intensjonalitet

Et annet element i teksten, og som jeg var kort inne på tidligere, er hvordan det foregår et intrikat normsamspill som vises gjennom tekstens referanser til FNs naturpanel. Når teksten viser til FNs naturpanel for å si at arealnedbygging har stor skyld i ødelagte økosystemer og at dette er en like alvorlig trussel som klimaendringene, så sier den at vi må behandles dette med like stor alvorlighet i Norge som det FN gjør globalt. Dette er et klassisk eksempel på en vanlig rasjonaliseringsmåte i klimadiskursen. En annen måte å si det på er at «alle monner drar», der dens motsetning er at Norges bidrag til klimasaken kun er «en dråpe i havet». Denne tenkemåten åpner i og for seg opp for den mer generelle klimaengasjerte leseren, og mennesker som både er for og i mot vindkraft vil trolig kunne enes om dette prinsippet. Det er riktignok interessant å se at teksten spiller på en implisitt forståelse om at vindkraft fører til betydelige tap av det norske natur- og artsmangfoldet. Dette kan kategoriseres som en del av tekstens normsamspill. Selv om dette ikke nødvendigvis er et overraskende funn, vil jeg senere i oppgaven diskutere en interessant observasjon vedrørende rapporten til FNs

naturpanel (se kap. 5.2.2). Det er også interessant å se hvordan teksten bruker rapportens dystre beskrivelse av samtiden vår til å definere situasjons- og kulturkonteksten. Teksten kommer med flere beskrivelser av situasjonen «vi» befinner oss i. «Vi» står overfor «to enorme utfordringer» og «alvorlige trusler» som skjer i «skremmende fart», og «Det haster!» (ibid.). Slik kontekstualisering er typisk for klimadiskursen, da de ofte tar i bruk en sterk patosappell for å aktualisere og skape nærhet til klimaendringene. Min tolkning er at teksten iscenesetter seg selv i en kontekst der det primært haster å få stans på vindkraftutbyggingen, ikke klimaendringene, noe som igjen stiller krav til at leseren selv oppfatter situasjonen på samme måte. Dette sier jeg på bakgrunn av de mange vurderingskriteriene som teksten legger til grunn for å gi avslag til vindkraftkonsesjoner. Det mest slående eksemplet må være at hensyn til «stillheten» også er en del av disse kriteriene (jf. argument 5, s. 27). En kan så stille spørsmål om det i det hele tatt finnes områder i Norge hvor det er realistisk å bygge ut vindkraft, gitt at man følger vurderingskriteriene til Naturvernforbundet. Jeg vil derfor hevde at tekstens intensjonalitet i liten grad kan kobles opp mot felles problemløsning for å takle klimakrisen. Jeg vil derimot hevde at tekstens intensjonalitet i større grad er å gi støtte til vindkraftbevegelsen og samtidig «mane» opp til kamp, noe teksten finner belegg for ved å vise til FNs naturpanel. Teksten kommer også med en beskjed til norske politikere om at «nok er nok» og at Naturvernforbundet har forsøkt å stanse konsesjonene, men at de «er ikke blitt hørt» (ibid.). Dette må kunne tolkes som en form for mobiliseringsretorikk. Jeg vil hevde at det implisitte normsamspillet som foregår her, fordrer en leser som er over gjennomsnittet engasjert i vindkraftdebatten.

4.5 Tekstens modellesere

Hvilke modellesere kan vi så identifisere i denne teksten? Innledningsvis pekte jeg på tekstens sammensatte situasjonskontekst som et mulig tegn på at teksten kan inneholde mer enn én modelleser. Dette er en antakelse som jeg står fast ved, og jeg har identifisert to modellesere i teksten.

Den første modelleseren har jeg identifisert som «Den engasjerte naturverneren». Denne leseren har et høyt kunnskapsnivå om vindkraft, klima og naturvern, og hun må ikke forveksles med den mer generelle klimaentusiast, da dette ikke kan sies å være en modelleser i teksten. Hun vet at antagonistene i vindkraftdebatten er NVE og OED, og at naturmangfoldloven gir juridisk grunnlag for å avslå mange (om ikke alle) av konsesjonene som er gitt. Hun innehar samtidig en verdimessig posisjonering som går ut på at elementer

som natur- og artsmangfold troner øverst på et hierarki som er i konflikt med vindkraft. Denne posisjoneringen fungerer som en hjemmel for å både vurdere vindkraft som en dårlig klimaløsning og naturvern som en kampsak som må prioriteres høyere enn klimasaken. Hun har et nært forhold til norsk natur, noe som gjør at hun identifiserer seg med «vi som nasjonen Norge». Men samtidig er hun en kritisk leser, og hun anerkjenner faktumet at det faktisk finnes gode klimaløsninger, at vindkraft kan være en god klimaløsning og at vindkraftdebatten må forstås som en debatt om Norges forpliktelser til det globale klima- og naturvernssamarbeidet. Hun har tillitt til internasjonale organisasjoner som FN, samtidig som hun er kritisk til styringsmaktene. Hun er en demokratisk medborger som har kunnskap om kulturkonteksten hun lever i. Denne leseren kan også være medlem av Naturvernforbundet, men hun må ikke være det. Selv om teksten snakker på vegne av Naturvernforbundet, noe som kan tilsi at en modelleser i teksten er «En person som er medlem av Naturvernforbundet», er det ikke gitt at et medlem av organisasjonen er enig i alle dens standpunkter. «Den engasjerte naturverneren» har derimot en kompetanse som gjør at hun forstår at Naturvernforbundet er en organisasjon som driver med politisk påvirkningsarbeid på vegne av *alle* engasjerte naturvernere. Så når teksten sier «Men vi er ikke blitt hørt», forstår hun dette som at naturvernerne ikke er blitt hørt.

Den andre modelleseren i teksten har jeg identifisert som «Den standhaftige vindkraftmotstanderen». Denne leseren er svært engasjert i vindkraftdebatten, men ikke nødvendigvis i klimasaken eller andre naturvernsaker. Vindkraft er ikke bare en trussel som går på bekostning av natur- og artsmangfoldet, men også stillheten, derav forstått som «folket». Hun identifiserer seg med tekstens henvisning «Dere som er her i dag», og hun anser seg selv som en del av «vi som er samlet her på Eidsvoll plass». Hun innehar også den samme verdimeslige posisjoneringen som «Den engasjerte naturverneren», men hun er i større grad opptatt av nasjonale forhold enn globale. Hun ser seg svært kritisk til dagens miljø- og energipolitikk, her representert av antagonistene NVE, OED og klima- og miljøminister Ola Elvestuen. Rapporten til FNs naturpanel er enda et bevis på at denne politikken er feilslått. Hun betrakter Naturvernforbundet som en organisasjon som nå erklærer sin støtte til den nasjonale motstanden mot vindkraft, og hun oppfatter dermed teksten som mobiliserende.

4.6 Motvind: Situasjonstekst

Teksten til Motvind er en artikkel titulert «Vindkraft – klimabløff og nasjonal tragedie» som er publisert i Sunnmørsposten. Den er skrevet av John Myklebust, Hallvard Slettevoll og Toril Molnes, som alle er aktive i hver sin organisasjon mot vindkraft. Myklebust har riktignok siden 2020 etablert seg som en mer sentral skikkelse i Motvind. Teksten ble publisert 29. september 2019, kort tid etter markeringen på Eidsvoll plass. Situasjonsteksten til denne teksten kan betegnes som «Vindkraftdebatten i Norge», men denne teksten har en annen rolle konteksten enn teksten til Naturvernforbundet. Som jeg poengterte tidligere, kan intensjonaliteten i Naturvernforbundet sin tekst være å etablere Naturvernforbundet som en aktør som vier sin støtte til den nasjonale motstandsbevegelsen mot vindkraft. Teksten «Vindkraft – klimabløff og nasjonal tragedie» er derimot skrevet av tre mennesker som representerer hver sin organisasjon mot vindkraft, og de har derfor en annen posisjon i situasjonsteksten. De har til felles med Naturvernforbundet at de deler oppfatningen om at vindkraft er en urett som begås i samfunnet vårt, og det er deres oppgave å ytre sin motstand. Det som er ulikt, er at organisasjonene som er samlet under paraplyen Motvind, er alle dannet som følge av at deltakere i de ulike lokalsamfunnene som blir utsatt for vindkraftutbygging oppfatter seg selv som ofre i situasjonen. Det er ikke bare naturen som går på bekostning av vindkraften, men også lokalsamfunn. Teksten kan derfor sees på som et slags vitnesbyrd om grasrotas oppfatning av situasjonen.

4.7 Eksplisitte spor i teksten

I motsetning til Naturvernforbundet sin tekst, refererer denne teksten til en rekke andre tekster. Vi har altså i større grad å gjøre med tekstsamspill i denne teksten. Allerede i tekstens ingress kan vi lese at «Sunnmørsposten (Smp) lot oss få innsyn i «solskinshistorien» om vindturbinene «Mehuken» i Måløy» (ibid.). Tekstens anslag er altså en referanse til en annen tekst, og denne referansen blir brukt for å sette tonen for resten av teksten: «Historien er dessverre lite relevant» (ibid.). Den andre referansen finner vi der teksten ramser opp det den omtaler som «dokumenterte realiteter». Disse realitetene er en rekke karakteristikk ved vindkraft, som størrelse, antall som skal bygges, hvor de skal bygges og industrielle verktøy som kreves for å bygge ut vindkraft. Denne referansen er riktignok svært interessant, ettersom den må betraktes som et eksempel på normsamspill i teksten. At disse realitetene er dokumenterte, vil jo tilsi at teksten her refererer til rapporter, analyser eller annen statistikk som er tilgjengelig for allmuen. For teksten er disse realitetene selvsagte, men for andre er de det ikke. Jeg vil hevde at vi her kan se det første sporet av tekstens intensjonalitet, som er å

rette kritikk mot norske medier. Dette kan vi se der teksten først sier at «Etter vårt syn har media et betydelig forbedringspotensial i å ivareta sin informasjons- og samfunnsoppgave» før den tilbyr seg å dele sin innsikt: «Noen dokumenterte realiteter bør derfor ha interesse» (ibid.).

Den tredje referansen finner vi i tekstens omtale av NVEs Nasjonal ramme for vindkraft. Dette er en eksplisitt henvisning og kan derfor kategoriseres som tekstsamspill. Denne referansen kan fortelle oss at teksten her stiller krav til at leseren i det minste vet hva Nasjonal ramme for vindkraft er, men det stilles ingen krav om at leseren faktisk har lest denne teksten. At teksten omtaler Nasjonal ramme som «alvorlig miljøkriminalitet» som får passere uten medias fulle oppmerksomhet, kan riktignok fortelle oss noe om tekstens mulige modelleser(e). Jeg vil hevde at vi allerede her kan se sporet av en modelleser som har tilknytning til en av de mange avisene i Norge, og jeg finner det rimelig å tolke teksten på denne måten da den gir tidlig uttrykk for å være en mediekritisk tekst.

Teksten inneholder også en rekke referanser som den markerer med parentes. Det blir derimot ikke lagt ved noen ekstern lenke til disse kildene. Referansene blir brukt når teksten fremmer noen svært spesifikke påstander, som effektiviteten til en vindturbin, antall årsverk i norsk reiselivsnæring og et oppslag på NRK titulert «De vil se Norge før de dør» (ibid.). Disse referansene oppstår riktignok ganske så sporadisk i teksten, og jeg har vanskelig for å forstå hvilken hensikt de har ettersom teksten fremmer mange andre påstander som den ikke ser det nødvendig å referere til.

4.8 Tekstens implisitte or: Argumentasjonsanalyse

I denne teksten har vi å gjøre med tre gjennomgående temaer som kommer fram gjennom totalt 13 argumentene som jeg har identifisert og rekonstruert. Ett av disse temaene er, kanskje ikke overraskende, vindkraft som en dårlig klimaløsning. De to andre temaene handler om hvem kritikken rettes mot, og det er mediene og styringsmaktene. Siden jeg har identifisert disse tre temaene, vil jeg presentere tekstens argumentasjon tematisk istedenfor kronologisk. La oss starte med vindkraft som en dårlig klimaløsning.

Teksten tar i bruk mange ulike ord og fraser i sin negative omtale av vindkraften og dens konsekvenser. En av de mest merkelige formuleringene er den hvor teksten omtaler vindkraft som en nasjonal tragedie. Årsaken til denne tragedien er konsekvensene vindkraft har overfor folk, industri og næringsliv:

Argument 1: Vindkraft er en nasjonal tragedie

Belegg: (*siden*) vindkraft fører til enorme naturødeleggelser, har omfattende konsekvenser for folk, industri og næringsliv, og er en trussel for næringsvirksomhets, livskvalitets- og rekreasjonsgrunnlaget

Hjemmel: (*og*) naturen er grunnlaget for menneskelig rekreasjon

Påstand: (*så*) er vindkraft en nasjonal tragedie

At vindkraft er en nasjonal tragedie, må sies å være en frase som på mange måter oppsummerer store deler av budskapet i teksten. Det som er interessant derimot, er å se nærmere på hva teksten mener kvalifiserer til en nasjonal tragedie. Som vi kan se i argument 1, er rekreasjonsgrunnlaget til mennesket en viktig del av denne kvalifiseringen, men teksten legger også i stor grad vekt på de økonomiske konsekvensene ved vindkraft. Teksten gjør et poeng ut av at bygging av flere utenlandskabler vil være en «økonomisk katastrofe» ettersom dette vil føre til høyere kraftpriser. Dette har jeg illustrert gjennom rekonstruksjonen av argument 2:

Argument 2: Bygging av flere utenlandskabler er en katastrofe for norske arbeidsplasser og norsk økonomi

Belegg: (*siden*) utenlandske kabler fører til mer krafteksport og høyere kraftpriser

Hjemmel: (*og*) høyere kraftpriser fører til høyere produksjonskostnader, svekket konkurransevne for næringslivet og dyrere eksportvarer og tjenester for folk flest

Påstand: (*så*) er bygging av flere utenlandskabler en katastrofe for arbeidsplasser og norsk økonomi

Teksten retter også en kritikk mot vindkraft som etablerer den som en energikilde som går utover lommeboka til folk flest og som dermed skaper vinnere og tapere. I argument 3 kan vi se hvordan teksten tildeler «folket» rollen som «taperne» som følge av vindkraftens økonomiske aspekt:

Argument 3: Vindkraft går på bekostning av lommeboka til folket

Belegg: (*siden*) vindkraft ikke er særlig lønnsomt, krever kraftige subsidier, får gratis nettilknytning over nettleia og svært gunstige skatte- og avskrivningsregler

Hjemmel: (*og*) det er Norges innbyggere som finansierer nettilknytning, subsidier, skatter og avgifter

Påstand: (*så*) går vindkraft på bekostning av lommeboka til folket

Etter å ha ramset opp de gunstige skatteordningene til vindkraft, sier teksten at ordningene til vindkraft er så gode at

[...]utenlandske investorer står i kø. Ca. 90% av norsk vindkraft er i utenlandsk eie. Storting og regjering har i strid med tidligere prinsipper for eierskap og nasjonal kontroll med våre naturressurser, lagt til rette for storstilt «salg» av norske lokalsamfunn og naturmiljø til utenlandske investeringsselskap (ibid.).

Det kommer altså fram at den andre taperen som vindkraft skaper, er Norge AS. Vinneren er utenlandske investorer. Dette argumentet har jeg rekonstruert på følgende måte:

Argument 4: Vindkraft fører til salget av Norge AS

Belegg: (*siden*) vindkraft har svært gode skattefordeler

Hjemmel: (*og*) gode skattefordeler gjør det mer attraktivt for utenlandske investorer å investere i norske naturressurser

Påstand: (*så*) fører vindkraft til salget av Norge AS

Denne rolletildelingen i vinnere og tapere viser oss hvordan teksten ikke bare skaper en «oss mot dem»-konflikt, men også hvordan den spiller på sosialistiske verdier, som at Norge ikke skal «eies» av andre enn Norge. Teksten etablerer seg dermed som en forkjemper for Norge, og derav det norske folk.

Teksten retter også kritikk mot vindkraftens konsekvenser for turistnæringen. Norges landskap er «en turistattraksjon i verdensklasse», og vindkraft truer både dette produktet, samt de 170 000 ansatte i reiselivsnæringen (ibid.). Dette argumentet har jeg rekonstruert på følgende måte:

Argument 5: Vindkraft truer den norske turistnæringen

Belegg: (*siden*) vindkraft går på bekostning av Norges urørte natur

Hjemmel: (*og*) turister vil ha ekte naturopplevelser i intakt og urørt natur

Påstand: (*så*) truer vindkraft den norske turistnæringen

Det som er særlig interessant med dette argumentet, er at det viser hvordan teksten påtar seg rollen som talerør for alle turister som ønsker å se Norges landskap. Teksten kan jo så klart ikke vite hva alle turister liker, da dette ikke er en homogen gruppe. Hjemmelen i argument 5 sier oss derfor noe om hvordan vi her har å gjøre med et uttrykk for den rådende doxaen i teksten: Det sier seg selv at ingen, hverken turister eller mennesker generelt, ønsker å se vindturbiner i den norske fjellheimen.

Teksten gjør også et poeng ut av at vindkraft er en energikilde som produserer lite kraft, og Norge har derfor ikke behov for denne energikilden. I argument 6 kan vi se hvordan teksten etablerer vindkraft som upålitelig og sekundær kraftproduksjon:

Argument 6: Vindkraft er upålitelig og sekundær kraftproduksjon

Belegg: (*siden*) vindkraft produserer kraft 1/3 av året og kun når det blåser

Hjemmel: (*og*) pålitelig og primær kraftproduksjon produserer kraft hele tiden

Påstand: (*så*) er vindkraft upålitelig og sekundær kraftproduksjon

Teksten sier riktignok ikke eksplisitt at pålitelig og primær kraftproduksjon produserer kraft *hele tiden*, men den trekker fram vannkraft som kraftproduksjon som gjør det: «Norge produserer ren, fornybar og regulerbar vannkraft 365 dager i året og har gjort det i mer enn 100 år. Vi har årlig netto krafteksport, over 95% fornybar vannkraft. Det er verdensklasse» (ibid.). At denne hjemmelen er korrekt, ser jeg derfor på som en riktig tolkning. Det er også interessant å se hvordan teksten bruker vannkraft for å fremme et klassisk argument i vindkraftdebatten, og det er at Norge allerede produserer nok kraft. Teksten sier riktignok ikke dette eksplisitt, men jeg tolker «Vi har årlig netto krafteksport, over 95% fornybar vannkraft» som en referanse til at Norge svært ofte har et kraftoverskudd i løpet av et kalenderår (kilde om kraftoverskudd). Hjemmelen i argument 7 er derfor implisitt til stede i teksten, noe som er avgjørende for teksten modelleser(e). Argumentet har jeg rekonstruert på følgende måte:

Argument 7: Norge produserer allerede nok kraft

Belegg: (*siden*) Norge produserer vannkraft 365 dager i året

Hjemmel: (*og*) rundt 95% av den fornybare energien Norge produserer, kommer fra vannkraft

Påstand: (*så*) har ikke Norge behov for mer energi fra vindkraft

Det er også interessant å se hvordan teksten tar tak i det mest typiske motsvaret på argument 7, som er at Norge vil få et økt kraftbehov de kommende tiårene som følge av elektrifiseringen av samfunnet. Dette gjør den ved å fremme energipotensialet til oppgradering av eksisterende vannkraftverk, solkraft og energieffektivisering for å si at vi ikke trenger vindkraft for å øke vår kraftproduksjon. Dette argumentet har jeg rekonstruert på følgende måte:

Argument 8: Vi trenger ikke vindkraft for å øke vår kraftproduksjon

Belegg: (*siden*) vi kan oppgradere eksisterende vannkraftverk og satse på energieffektivisering og solkraft

Hjemmel: (*og*) det er godt kjent at en økt satsing på vannkraft, solkraft og energieffektivisering vil imøtekomme et eventuelt økt kraftbehov

Påstand: (*så*) trenger vi ikke vindkraft for å øke vår kraftproduksjon

Det som er interessant med dette argumentet er at forkjempere for vindkraft vil si seg delvis enige. Det er en bred enighet blant politikere og industrinæringen om at Norge bør øke satsingen sin på solkraft, energieffektivisering og oppgradering av eksisterende vannkraftverk. Uenigheten handler derimot om vindkraft skal være en del av denne energimiksen. Det er derfor interessant å se at teksten sier «det er godt kjent» fordi dette er et direkte uttrykk for den rådende doxaen i teksten. Det er «common sense» for teksten, men ikke for aktører som NVE og OED. Uenigheten teksten har med NVE, kommer også fram mer eksplisitt der den sier at «Beskjeden vi fikk fra NVE med «Nasjonal ramme», er at indrefiletten av urørt norsk natur passer til utbygging av vind-industri. At dette vil innebære alvorlig miljøkriminalitet får passere i media uten større kommentarer» (ibid.). Her kan vi se at teksten definerer Nasjonal ramme som miljøkriminalitet, samtidig som den tildeler NVE rollen som en antagonist. Kritikken mot NVE faller for øvrig under det jeg tidligere omtalte som tekstens kritikk av styringsmaktene. Dette argumentet har jeg rekonstruert på følgende måte:

Argument 9: NVEs «Nasjonal ramme» er miljøkriminalitet

Belegg: (*siden*) NVEs «Nasjonal ramme» er villig til å ofre indrefiletten av urørt norsk natur for utbygging av vindkraft

Hjemmel: (*og*) urørt norsk natur er juridisk vernet av naturmangfoldloven

Påstand: (*så*) er NVEs «Nasjonal ramme» miljøkriminalitet

At den implisitte hjemmelen er naturmangfoldloven, tolker jeg ut fra min egen kunnskap om vindkraftdebatten. Som det ble nevnt i kapittel 4.1.1, er naturmangfoldloven en mye brukt hjemmel i vindkraftdebatten. Vi så også hvordan teksten til Naturvernforbundet tar i bruk denne loven som en juridisk hjemmel for å gi avslag på vindkraftkonsesjoner. Denne hjemmelen stiller også krav til leserens normkompetanse, noe som er interessant når vi senere skal se mer konkret på tekstens modelleser(e).

Den andre styringsmakten som teksten retter kritikk mot, er Oslos klimabevegelse og vindkraftutbyggere. Teksten sier aldri eksplisitt hvem den referer til i sin kritikk mot disse styringsmaktene, og referansene må betraktes som normsamspill. Teksten omtaler vindkraft som en «politisk korrekt klimabløff» som frontes av aktører som «vil ha sine grådige fingre i driftskonti til norsk næringsliv og i lomma til det norske folk» (*ibid.*). Med «Oslos klimabevegelse» kan teksten referere til klimaorganisasjoner som er for vindkraft, som Miljøstiftelsen Zero, men også Stortingspolitikere og andre departementer og etater som arbeider med vindkraft. Jeg har rekonstruert argumentet slik:

Argument 10: Oslos klimabevegelse og vindkraftutbyggere er korruperte løgnere

Belegg: (*siden*) Oslos klimabevegelse og vindkraftutbyggere selger en politisk korrekt bløff

Hjemmel: (*og*) de selger denne bløffen for å berike seg selv

Påstand: (*så*) er Oslos klimabevegelse og vindkraftutbyggere korruperte løgnere

Teksten kommer også med en mer direkte kritikk mot klimaorganisasjonene som er for vindkraft der den hevder at «konsernsjefene med bakgrunn fra private klimaorganisasjoner» forsøker å overbevise oss om at Norge trenger vindkraft, til tross for at de er fullstendig klare over de negative konsekvensene denne energikilden vil ha for Norge. Argument 11 viser oss hvordan teksten tildeler disse konsernsjefene eller klimaorganisasjonene rollen som korruperte løgnere:

Argument 11: Konsernsjefer med bakgrunn fra private klimaorganisasjoner er villige til å ofre nordmenns økonomi til fordel for vindkraft

Belegg: (*siden*) konsernsjefer med bakgrunn fra private klimaorganisasjoner forsøker å overbevise oss om at vi trenger vindkraft

Hjemmel: (*og*) konsernsjefene vet at dette vil ha store negative konsekvenser for nordmenns husholdningsbudsjett

Påstand: (*så*) er konsernsjefer med bakgrunn fra private klimaorganisasjoner villige til å la vindkraft gå på bekostning av nordmenns økonomi

Argument 11 er også særlig interessant for tekstens modelleser(e) ettersom det vitner om tekstens oppfatning av motivasjonen til disse organisasjonene. Hvem teksten refererer til når den sier «konsernsjefer med bakgrunn fra private klimaorganisasjoner» kommer ikke eksplisitt fram, og dette må derfor behandles som normsamspill og derfor et uttrykk for den rådende doxaen i teksten (se kapittel 4.8.2).

Teksten kommer også med en alvorlig anklage overfor norske politikere, og det er at de legger til rette for salg av norske lokalsamfunn og naturmiljø. Teksten sier at «Storting og regjering har i strid med tidligere prinsipper for eierskap og nasjonal kontroll med våre naturressurser, lagt til rette for storstilt «salg» av norske lokalsamfunn og naturmiljø til utenlandske investeringsselskap. Våre fremste folkevalgte har påtatt seg et tungt ansvar» (ibid.). Ordlyden i dette utdraget vitner helt klart om en misnøye overfor den rådende energipolitikken som norske politikere har ført de siste årene. Jeg har derimot vanskelig for å forstå hva teksten mener med «tidligere prinsipper for eierskap og nasjonal kontroll av våre naturressurser». Dette kan være en referanse til Naturmangfoldloven, men for å unngå å tvilsom rekonstruksjon, har jeg unnlatt å rekonstruere denne kritikken som et argument.

Den siste maktkritikken som teksten fremmer, er rettet mot mediene. Denne kritikken kommer til syne allerede i ingressen, der den sier at «Mediene har viet mye spalteplass på vindturbiner og klima», men at «solskinshistorier» som Sunnmørsposten har delt, ikke er noe å hoppe i taket for (ibid.). Teksten sier videre at mediene sprer feilinformasjon og vier lite oppmerksomhet til de svært negative konsekvensene av vindkraft. Teksten tilbyr derfor å dele sin innsikt. Tekstens mediekritikk har jeg rekonstruert som to argumenter:

Argument 12: Media har et betydelig forbedringspotensial

Belegg: (*siden*) media rapporterer lite om de store og alvorlige samfunnskonfliktene vedrørende vindkraft

Hjemmel: (*og*) de store og alvorlige samfunnskonfliktene vedrørende vindkraft bør være av medias interesse

Påstand: (*så*) har media et betydelig forbedringspotensial i å ivareta sin informasjons- og samfunnsoppgave

Hjemmelen sier oss altså noe om at teksten stiller et krav til hva mediene *bør* rapportere om, og denne hjemmelen blir ytterligere styrket i argument 13:

Argument 13: Vindkraftverk bør i større grad være av medias interesse

Belegg: (*siden*) vindturbiner er over 200 meter høye, bygges i store antall og krever store industrielle inngrep i urørt natur

Hjemmel: (*og*) store industrielle inngrep i urørt natur fører til store, alvorlige og legitime samfunnskonflikter

Påstand: (*så*) bør de store og alvorlige samfunnskonfliktene vedrørende vindkraft i større grad være av medias interesse

I argument 5 viste jeg også hvordan teksten fremmer vindkraft som en trussel mot den norske turistnæringen, en trussel som teksten kvalifiserer til å være av mediernes interesse: «Media bør vel være opptatt av at landets reiselivsnæring med sine 170.000 årsverk [...] trues når produktet «Urørt norsk natur» raseres» (ibid.). Her tar teksten i bruk den samme implisitte hjemmelen som i argument 13.

4.8.1 Naturen som sted for menneskelig rekreasjon

Som vi så ovenfor, kan vi spore tre gjennomgående temaer i teksten: vindkraft som en dårlig klimaløsning, kritikk mot styringsmaktene og kritikk mot mediene. Argumentasjonsanalysen viste oss blant annet hvordan teksten på ulike måter kvalifiserer vindkraft til å være en nasjonal tragedie. Der argumentasjonsanalysen i stor grad viste oss hvordan det økonomiske aspektet ved vindkraft står sentralt i denne kvalifiseringen, viste den i mindre grad hvordan naturens rolle som menneskets arena for rekreasjon også står sentralt i denne kvalifiseringen. Dett kan vi derimot se om vi titter nærmere på tekstens ordlyd i dens omtale av naturen. Hvis

vi ser på utdraget nedenfor, kan vi se at naturen omtales som en gave fra Vår Herre, unikt, urørt og intakt, en turistattraksjon i verdensklasse og et produkt og en merkevare:

Vi er heldige i Norge og har fått noe av *verdens vakreste natur i gave fra Vår Herre*. Vårt *unike* kyst-, fjord og fjellandskap er *en turistattraksjon i verdensklasse*. Media bør vel være opptatt av at landets reiselivsnæring med sine 170.000 årsverk [...] trues når *produktet «Urørt norsk natur»* raseres. Besøkende vil ha *ekte naturopplevelser i intakt og urørt natur*. [...] *Det unike, selve merkevaren* ødelegges for alltid (ibid., min kursivering).

Min tolkning er at det her er snakk om et normsamspill som krever at leseren innehar et romantisk syn på naturen. Naturen er ikke et noe som skal eller kan manipuleres for mennesket, men noe som er gitt til oss og som er en kilde til menneskets rekreasjon. Vi kan også se hvordan dette samspillet viser seg der teksten implisitt sier at naturen er grunnlaget for «[...]allsidig næringsvirksomhet, livskvalitet og rekreasjons i livskraftige lokalsamfunn[...]» (ibid.). Jeg vil også bemerke hvordan teksten omtaler lokalsamfunnene som «livskraftige», noe jeg finner rimelig å tolke som at de er livskraftige fordi de befinner seg i naturrike omgivelser. Det er riktignok interessant å se hvordan teksten lovpriser vannkraft som «verdensklasse» og taler for å oppgradere eksisterende vannkraftverk, samtidig som den ignorerer faktumet at vannkraft også krever store inngrep i naturen (se kap. 5.1.2 for videre diskusjon vedrørende dette).

4.8.2 Antagonister

Argumentasjonsanalysen viste oss hvordan vindkraft blant annet er en trussel for natur- og artsmangfoldet, næringslivet og økonomien, og at den fører til salget av Norge AS. Det er klart at teksten maler et skremmebilde hvor vindkraft er naturen og menneskets største antagonist. En annen måte dette kommer til syne på, er der teksten ramser opp en rekke industriverktøy som kreves for å bygge ut vindkraft, som veisystemer, masseuttak, knuseverk, trafostasjoner og kabelgrøfter. Vindkraft beskrives også som «Gigantiske vindturbiner over 200 meter høye» og «arealkrevende vind-industri» som «sprenges inn i urørt norsk natur» (ibid.). Jeg vil hevde at vi her har å gjøre med det samme normsamspillet som er vanlig å se hos blant annet vaksinemotstandere. Blant disse aktørene blir ord som «tiomersal», «kvikksølv», «skvalen» og «aluminium» tatt i bruk for å skape et skremmebilde av vaksiner (Naess, 2012). En behøver ikke nødvendigvis å vite akkurat hva disse ordene betyr, men fryktappellen har sin virkning likevel. Jeg vil hevde at det i teksten er snakk om et normsamspill som dreier seg omkring en oppfatning om at ting som forbindes med industri,

som «trafostasjoner» og «kabelgrøfter», ikke er forenlig med naturen. Elementer som heller forbindes med rekreasjon og menneskelig samvær, som engasjerte turgåere eller turister, er i derimot forenlig med naturen. Dette er med på å male et bilde av en modelleser som er en stor naturentusiast, men som også er svært engasjert i vindkraftdebatten. Jeg vil hevde at en tekstens modelleser(e) ikke kun kan være en naturentusiast, ettersom tekstens lovprising av vannkraften som «ren» og «verdensklasse» ikke er forenlig med synet til mange av de tradisjonelle naturvernerne.

Tekstens andre antagonist er vindkraftutbyggere. Vindkraftutbyggerne må i teksten forstås som både selskapene som står for utbyggingen og utenlandske investorer som investerer i den. Det er riktignok investorene som teksten vier mest oppmerksomhet. Teksten sier at «Våre fremste folkevalgte har påtatt seg et tungt ansvar» ved å ha «lagt til rette for storstilt «salg» av norske lokalsamfunn og naturmiljø til utenlandske investeringselskap» (ibid.). Hvilke selskaper det er snakk om, kommer ikke eksplisitt fram, men jeg tolker teksten som at den primært spiller på en implisitt forståelse om at det er negativt at landet eies av andre enn Norge. Som vi kan se, tildeler ikke teksten disse selskapene noen negative egenskaper rent eksplisitt, men konsekvensen av deres oppkjøp av Norge AS er et tungt ansvar for norske politikere. Argumentasjonsanalysen viste oss også hvordan utenlandskabler blir fremstilt som en katastrofe for norsk økonomi og norske arbeidsplasser. Teksten gir ingen forklaring på hva utenlandskabler er - dette skal forstås implisitt. Jeg vil hevde at vi her har å gjøre med et normsamspill som spiller på verdier med sterk tilknytning til proteksjonisme, nasjonalisme og sosialisme. Det er vanskelig å se sporet av en modelleser som er engasjert i klimasaken, da teksten primært er opptatt av at norsk natur, økonomi og arbeidsplasser skal sikres gjennom en energipolitikk som setter Norge først, ikke forpliktelser til det globale klimasamarbeidet (jf. kap. 5.2.1 for videre diskusjon vedrørende dette).

Den tredje antagonisten i teksten er klima- og miljøorganisasjoner som er for vindkraft. I argumentasjonsanalysen så vi hvordan disse aktørene fremstilles som korruperte løgnere som er med på å selge en politisk korrekt bløff. Dette vitner om en sterk mistillit overfor organisasjoner som har stor påvirkning på Norges energi- og klimapolitikk. Hvilke organisasjoner teksten snakker om, sier den riktignok ingenting om. Dette forutsetter en leser med en høy kompetanse og som er klar over hvilke organisasjoner som er for og hvilke som er i mot vindkraft. At teksten belager seg på denne implisitte forståelsen, vitner om en modelleser som er svært engasjert i vindkraftdebatten.

Samtidig kan det virke som at teksten i stor grad beveger seg nær konfliktlinjene kjent som sentrum-periferi-aksen. Denne aksen, som er utarbeidet av statsviteren Stein Rokkan,

bygger på en tese om at globaliseringen har skapt vinnere og tapere. Vinnerne er urbane og høyutdannede verdensborgere som bor i sentrum, mens taperne er tradisjonelle og ufaglærte beboere i periferien (Rossness, 2020, s. 21-22). I teksten kan vi se at antagonistene, som er vinnerne i denne striden, har en sterk tilknytning til både verden (utenlandske selskaper) og sentrum (Oslos klimabevegelse). Taperne derimot, som urørt norsk natur og lokalsamfunn, er deltakere i periferien. Jeg vil hevde at vi her kan spore tekstens intensjonalitet, som er å informere norske medier om at «den store» tramper på «den lille», og at dette er en samfunnskonflikt som har så store konsekvenser at de i større grad bør rapportere om det.

4.9 Tekstens modellesere

Etter å nå ha undersøkt tekstens eksplisitte og implisitte spor, vil jeg hevde at vi har å gjøre med to modellesere. Den første modelleseren er i stor grad den samme som «den standhaftige vindkraftmotstanderen» som vi møtte i Naturvernforbundet sin tekst, men i denne teksten innehar denne leseren en enda bredere kompetanse. I tillegg til å være svært engasjert i vindkraftdebatten, har denne leseren et forhold til naturen som et sted for rekreasjon og menneskelig samvær. Denne leseren er en deltaker i periferien og anser seg selv som en av taperne i den kulturelle og situasjonelle konteksten. Vinnerne er de utenlandske selskapene og miljøorganisasjonene som er for vindkraft, aktører som selger denne bløffen til politikere, medier og folket for å skjule sine økonomiske motiver. Leserens har en mangel på tillitt til sentrale aktører innen klima- og energisektoren, noe den har på bakgrunn av at det oppfattes som uforståelig at Norge satser på en energikilde som vil ha *så* store konsekvenser. Norge må først og fremst prioritere seg selv og sine innbyggere, ikke evig grønn vekst. De store utfordringene knyttet til oppvarmingen av kloden er dessuten ikke et anliggende som krever at Norge utsetter seg selv for disse konsekvensene, da vi ikke behov for å øke vår kraftforsyning. Ved et eventuelt økt kraftbehov kan vi oppgradere eksisterende vannkraftverk og satse på solkraft og energieffektivisering.

Den andre modelleseren har jeg identifisert som «En journalist eller redaktør i en av Norges aviser». Jeg har viet lite tid i analysen til å snakke eksplisitt om denne leseren, da den i stor grad overskygges av den standhaftige vindkraftmotstanderen. Denne andre modelleseren viser seg riktignok i tekstens innledende og avsluttende fase, samtidig som vi ser spor av den gjennom tekstens intensjonalitet. Som nevnt tidligere, kan teksten i stor grad leses som en mediekritisk tekst. Den tilbyr seg å dele sin innsikt ved å vise til noen «dokumenterte realiteter» som den mener norske medier feiler i å rapportere godt nok om. Det stilles riktignok krav til at denne leseren innehar mange av de samme egenskapene som

den første modelleseren for å være tilbøyelig til å la seg overbevise om tekstens primære budskap, som er at vindkraftens konsekvenser er så store og alvorlige at norske medier i større grad bør rapportere om dem. Teksten henviser seg riktignok mer konkret til Sunnmørsposten, men siden vindkraft er et nasjonalt anliggende, ikke bare et lokalt, finner jeg det rimelig å tolke teksten som at den her modellerer en leser som kan være hvilken som helst journalist eller redaktør som er tilbøyelig til å ha sympati for ofrene av vindkraft.

Diskusjon

I analysen har jeg identifisert totalt fire modellesere. I denne delen vil jeg veksle mellom å referere til modelleserne, argumentasjonsanalysen og andre eksplisitte og implisitte spor som konstituerer de fire leserne. Jeg ønsker riktignok å presisere at jeg for enkelthetens skyld vil referere til de ulike modelleserne på følgende måte:

Den engasjerte naturverneren: «Naturverneren»

Den standhaftige vindkraftmotstanderen (I begge tekstene): «Vindkraftmotstanderen»

En journalist eller redaktør i en norsk avis: «Journalisten»

I det jeg begir meg ut på oppgavens siste del, vil jeg nå svare på oppgavens problemstilling:

Hvilke doxa er rådende blant sentrale motstandere av vindkraftutbygging i Norge?

5.1 Verdsettingen av naturen

Selv om det er vesentlige forskjeller på hvordan de ulike leserne verdsetter naturen, er det overraskende å se hvordan ingen av de to tekstene ser ut til å gi uttrykk for at naturens egenverdi spiller en sentral rolle i kritikken som rettes mot vindkraft. Det er naturens nytteverdi som virker å være den primære faktoren. La oss se nærmere på hvordan dette utspiller seg og hva det har å si for doxaen til de to aktørene.

5.1.1 Naturvernforbundets verdsetting av naturen

Det er «Naturverneren» som virker å være vår største informasjonskilde når det kommer til Naturvernforbundets doxa. Som jeg pekte på i analysen, er ikke denne leseren bare kritisk og politisk engasjert, men også en leser som evner å se vindkraft i sammenheng med klimaendringene. Denne leseren innehar samtidig en verdimesig posisjonering som gjør at hun i større grad er opptatt av spørsmål knyttet til naturvern enn spørsmål om klima. Selv om dette medfører at det er en glidende overgang mellom tekstens to modellesere, vil jeg senere vise til hvordan «Vindkraftmotstanderen» i større grad må sees i sammenheng med tekstens intensjonalitet og situasjonelle og kulturelle kontekst (jf. kap. 5.2).

Når det kommer til «Naturverneren» sin verdsetting av naturen, kan vi ta utgangspunkt i tekstens to primære påstander, som er at vindkraft er en dårlig klimaløsning og at tap av

natur- og artsmangfoldet er en like stor trussel som klimaendringene. Tekstens viktigste belegg er FNs naturpanel sine funn om at arealnedbygging er blant de største årsakene til tap av natur- og artsmangfold. Siden vindkraft fører til arealnedbygging, kan en derfor ikke kalle det for en god klimaløsning. I analysen fremkommer dette særlig gjennom hjemlene i argument 3 og 5:

- a) Naturens økosystem må ikke påvirkes av mennesker/samfunnet
- b) utbygging av fornybar energi skal/kan/må ikke gå på bekostning av stillheten, naturen eller artsmangfoldet

Det som er interessant med disse hjemlene, er at de kan knyttes til en verdsetting av naturens nytteverdi. Siden utbygging av fornybar energi som går på bekostning av økosystemet vil forverre klimaendringene, utgjør dette en stor fare for menneskers liv, helse og til slutt overlevelse. Her har vi altså å gjøre med naturens økologiske verdi, som igjen kan kategoriseres som naturens nytteverdi. Mennesket må leve i takt med naturen, ikke fordi den har et særlig krav om vern på grunn av dens egenverdi, men fordi menneskeheten er avhengig av den. Denne verdsettingen av naturen kan vi derfor si er en del av Naturvernforbundets doxa. At det er snakk om naturens nytteverdi, kommer også til syne der teksten er åpen for at vindkraft *kan* være en god klimaløsning. Naturens egenverdi utelukker oss altså ikke fra å bygge ut vindkraft, men dagens energi- og miljøpolitikk legger ikke opp til dette på en god nok måte. Hvor det i så fall kan være aktuelt å bygge ut vindkraft, er derimot vanskelig å forstå ut i fra de mange hensynene som må tas, ikke bare til natur- og artsmangfoldet, men også stillheten. Teksten fremkommer på denne måten som lite pragmatisk innstilt når det kommer til spørsmålet om hvordan vi skal håndtere klimaendringene. En forklaring på dette kan vi finne i det Thygesen (2016) omtaler som «the ‘green on green’ conflict», som går ut på at en energikilde kan ha positive effekter på klimaet, men negative effekter på naturen (s. vii). Denne konflikten er typisk for den moderne klimadebatten, og særlig gjeldende i diskusjonen om vindkraft. Jeg vil derfor hevde at Naturvernforbundets doxa i stor grad bærer preg av at hensyn til naturen er viktigere enn hensyn til klima, noe som kommer til uttrykk gjennom tilstedeværelsen av begge modelleserne i teksten. Jeg vil riktignok tydeliggjøre at det viktigste skillet mellom disse to leserne er å finne der teksten ser seg åpen for at vindkraft kan være en god klimaløsning, noe «Vindkraftmotstanderen» etter all sannsynlighet vil si seg uenig i. Dette sier jeg på bakgrunn av at den kulturelle og situasjonelle konteksten kan fortelle oss at den store misnøyen overfor vindkraft, stammer fra helt andre forhold enn en bekymring for

klimaendringene, slik som lite inntekt til vertskommuner, tap av turområder eller fare for det lokale næringsgrunnlaget. På denne måten kan vi også betrakte «Naturverneren» som den primære modelleseren i Naturvernforbundet sin tekst. Mellomposisjonen som «Naturverneren innehar», der en ikke er helt i mot vindkraft, men veldig kritisk, er dessuten noe vi kan finne igjen i det offentlige standpunktet som Naturvernforbundet har om vindkraft (Naturvernforbundet, 2018, s. 10). Dette betyr så klart ikke at «Vindkraftmotstanderen» ikke kan si oss noe om den rådende doxaen til Naturvernforbundet, noe jeg kommer tilbake til litt senere (jf. kap. 5.2).

5.1.2 Verdsettingen av naturen: Motvind

En av de største forskjellene på tekstene til Naturvernforbundet og Motvind, er at Motvind ikke vier mye tid til å argumentere for hvorfor vindkraftens ødeleggelse av naturen gjør den til en dårlig klimaløsning. Dette forstås i teksten som selvsagt, og den fokuserer derfor i langt større grad på hvilke konsekvenser vindkraften har på «deg og meg», samtidig som den retter søkelyset på en rekke gjerningsmenn. Gjennom dette fokuset males det et klart og tydelig bilde av hvordan Motvind verdsetter naturen, noe som primært kommer til syne gjennom «Vindkraftmotstanderen». Sentralt for denne leseren er en oppfatning om vindkraft kommer i konflikt med naturens nytteverdi. Vindkraftens inntekter kommer ikke lokalbefolkningen til gode, nærnaturen, turområdene, utsikten og grunnlaget for lokalt næringsliv ødelegges, og det blir mer støy. Resultatet er, som tekstens tittel konstaterer, en nasjonal tragedie. Det er altså snakk om naturens nytteverdi i form av rekreasjon, helse, trivsel og næringsgrunnlag. Tekstens romantiske omtale av naturen grenser enkelte steder til lovprisning, der den omtaler den som urørt, intakt, en turistattraksjon i verdensklasse, en gave fra Gud og som en merkevare. Naturen må riktignok ikke skånes mot vindkraftens ødeleggelser på grunn av dens egenverdi, men fordi naturen er viktig for menneskets rekreasjon, helse, trivsel og næringsgrunnlag. Vi kan her se et tydelig skille mellom Naturvernforbundet og Motvind sin verdsetting av naturen. Der Naturvernforbundet sin verdsetting er forankret i menneskets overlevelse, er Motvinds verdsetting forankret i både menneskets sjeleliv og velferdsgrunnlag.

Motvinds verdsettelse kommer også tydelig fram der de spiller på en implisitt forståelse om at industrielle gjenstander som masseuttak, knuseverk og trafostasjoner ikke er forenlig med naturen, noe jeg i analysen omtalte som en kraftig selvmotsigelse, ettersom teksten ser seg positiv til både vannkraft og turisme, to næringer som også har betydelige avtrykk på naturen. Men hvis vi ser nærmere på det, kan det derimot virke som at

selvmotsigelsen ikke nødvendigvis er så stor som først antatt. Selv om de to næringene har negativ innvirkning på naturen, så kommer de også lokalbefolkningen til gode. Over 90 prosent av de norske vannkraftverkene er i offentlig eie, noe som medfører store inntekter til vertskommunene. Over 60 prosent av norske vindkraftverk er derimot i utenlandsk eie (NVE, 2019). Samtidig er turisme en stor inntektskilde for mange lokalsamfunn i landet. I analysen viste jeg dessuten til hvordan teksten vier mye tid til å kritisere det økonomiske aspektet ved vindkraft, noe som gir uttrykk for en misnøye overfor manglende godtgjørelse til vertskommunene. Det kan altså virke som at et sentralt element i verdsettingen av naturen handler om naturens rolle som menneskenes næringsgrunnlag. Det kan også tenkes at det er noe estetisk med vannkraftverk og turisme som gjør at Motvind anser det som forenlig med naturen, men ikke vindkraft. Støtte til denne antakelsen kan vi finne i eksisterende forskning, som blant annet kan fortelle oss at de landskapene som nordmenn vurderer mest positivt, er de som bærer minst preg av menneskelig påvirkning (NOU 2004: 28, s. 143). Der en vindturbin kan stige over 200 meter til værs, er synlig fra lang avstand og medfører mye støy, «smelter» vannkraftverk mer inn i naturlandskapet og er mindre synlig. Det kan også tenkes at turister som kommer for å se norsk natur, lett lar seg assosiere med den norske turentusiasten. Argumentasjonsanalysen viste oss også hvordan teksten påtar seg rollen som talerør for utenlandske turister i form av en implisitt hjemmel om at turister vil ha ekte naturopplevelser i intakt og urørt natur (jf. kap. 4.8). En annen forklaring kan vi også finne i det Thygesen & Agarwal (2014) omtaler som NIMBY (Not In My Back Yard)-syndromet, som går ut på at en kan være positiv til noe, som for eksempel vindkraftutbygging, men ikke i sitt eget nærområde. Dette er en faktor som har vist seg å bli mer og mer sentral i konflikter omkring vindkraftutbygging de siste årene (s. 20).

Det kan altså virke som at den primære forskjellen på naturens rolle i doxaen til Naturvernforbundet og Motvind er å finne i hvordan den kommer menneskene til gode, eller naturens nytteverdi. For Motvind utgjør vindkraft en trussel for menneskets kilde til rekreasjon, eller menneskets helse og trivsel, samt næringsgrunnlaget. For Naturvernforbundet utgjør vindkraftens konsekvenser under dagens energi- og miljøpolitikk en økt trussel for menneskets overlevelse. Det må også kunne sies å være et interessant funn at ingen av de to aktørene gir uttrykk for at vindkraft er en dårlig klimaløsning på bakgrunn av naturens egenverdi.

5.2 Tapere, vinnere og støttespillere i kulturkonteksten

Et annet funn fra analysen er hvordan Naturvernforbundet og Motvind ser ut til å påta seg to svært ulike roller i den situasjonelle og kulturelle konteksten. Dette kommer særlig godt fram gjennom alle de fire modelleserne jeg har identifisert. I analysen pekte jeg på hvordan Naturvernforbundet konstruerer en rekke «vi». Der «Naturverneren» identifiserer seg med «vi som er medlemmer av Naturvernforbundet», identifiserer «Vindkraftmotstanderen» seg med «vi som er samlet på Eidsvoll plass». De identifiserer seg begge med «vi som nasjonen Norge». Jeg vil hevde at dette skaper en slags diplomatisk forbindelse mellom Naturvernforbundet og Motvind. Effekten av dette, slik jeg ser det, er en økt mobilisering i form av at grasrotbevegelsen Motvind får støtte fra en av de større natur- og klimaorganisasjonene, noe som bidrar til å legitimere deres sak. I tillegg vil jeg hevde at vi kan se denne støtten bli uttrykt i den glidende overgangen mellom «Naturverneren» og «Vindkraftmotstanderen». Argumentasjonsanalysen viste oss hvordan «stillheten» er en implisitt hjemmel som er med på å kvalifisere vindkraft som en dårlig klimaløsning, og stillhet er på ingen måte noe som gjør klimaendringene noe verre. Vi kan også se det der Naturvernforbundet omtaler vindkraft i samme ordelag som det Motvind gjør. De omtaler vindkraft som enorm industriutbygging, samtidig som de og skaper romantiske konnotasjoner til naturen i form av adjektiv som «verdifull», «norsk», «lokal», «viktig», «urørt» og «nær», samt beskrivelsen av fjellene og kystområdene som «vakre». Jeg mener at dette kan fortelle oss at Naturvernforbundet sin doxa anerkjenner faktumet at det er en urett som blir begått, ikke bare mot naturen og klimaet, men også mot de grasrotbevegelsen Motvind representerer.

En konsekvens av dette, og som i aller høyeste grad kan være utilsiktet, er at mange av de mer kontroversielle oppfatningene til Motvind får økt legitimitet. Påstander som at vindkraftpådrivere selger vindkraft som en politisk korrekt klimabløff for å ta pengene til folket og norsk næringsliv. Jeg har ingen belegg for å si at Naturvernforbundet støtter opp under slike påstander, men vi kommer ikke unna faktumet at situasjonskonteksten åpner dørene for at de kan få økt legitimitet. Dette må sees i sammenheng med at forfatterens bevisste intensjon med teksten ikke nødvendigvis samsvarer med tekstens intensjonalitet (Tønnesson, 2004, s. 111). Som jeg viste til i analysen, så fungerer «Vindkraftmotstanderen» i Naturvernforbundet sin tekst som en tekststrategi som gjør det mulig for vi-et «vi som er samlet her på Eidsvoll plass» å nærme seg teksten. Siden denne modelleseren har en annen kompetanse enn «Naturverneren», og da særlig engasjement for vindkraftdebatten, så kan dette resultere i at et annet meningspotensialt blir realisert enn det som var tiltenkt av forfatteren. Resultatet blir, som nevnt ovenfor, en økt legitimitet til påstander som

Naturvernforbundet ikke nødvendigvis stiller seg bak. La oss så se nærmere på hvilke påstander det er snakk om.

5.2.1 Tapernes ytterliggående oppfatninger

Et sentralt element ved Motvind sin tekst, og som jeg pekte på tidligere, er hvordan den vier mye tid til å peke på de bakenforliggende årsakene til hvorfor norske myndigheter har valgt å satse på vindkraft. De «dokumenterte realitetene» som teksten tilbyr seg å dele med norske medier, er ment å oppfattes som vedtatte sannheter, og de kan derfor forstås som et direkte uttrykk for Motvinds doxa. Som vi så i analysen, så utpeker de en rekke antagonister som representerer en elite og et sentrum som står igjen som vinnerne i denne debatten. Folket og periferien står igjen som de store taperne. Jeg vil hevde at resultatet er en doxa som er preget av både populistisk og konspiratorisk tankegods, og som i stor grad står i kontrast til Naturvernforbundets doxa.

I Motvinds tekst er disse ytterliggående oppfatningene representert gjennom «Vindkraftmotstanderen», men det stilles også krav til at «Journalisten» stiller seg bak disse oppfatningene. Teksten presenterer oss tross alt for dokumenterte realiteter som norske medier rapporterer for dårlig om. Det som er interessant å merke seg, er at teksten ikke plasserer norske politikere i samme bås som antagonistene. Det kan heller virke som at teksten kritiserer dem for deres inkompetanse som har ført til etorstilt salg av Norge AS. Teksten sier riktignok at dette salget er noe Stortinget og regjeringen har lagt til rette for, i strid med «tidligere prinsipper for eierskap og nasjonal kontroll med våre naturressurser». Men teksten utpeker samtidig «Hovedstadens klimabevegelse», vindkraftutbyggere og «konsernsjefer med bakgrunn fra private klima-organisasjoner» som antagonistene som selger oss denne «bløffen». Jeg tror det derfor blir mer riktig å anta at det ikke nødvendigvis er snakk om en politikerforakt, men en doxa som primært er preget av bitterhet, uforståelighet og et sinne overfor denne eliten som villeder både folket og våre politikere. Dette kommer til syne gjennom andre fraser, som at hovedstadens klimabevegelse selger oss en politisk korrekt klimabløff for å ta pengene til norsk næringsliv og lommeboka til folk flest. Jeg finner det innenfor rimelighetens grenser å si at dette grenser til det konspiratoriske og at det vitner om en sterk mistillit overfor både organisasjoner som har stor påvirkning på Norges energi- og klimapolitikk og norske myndigheter, som tross alt samarbeider med disse aktørene. Det kan virke som at teksten fremhever seg selv som en slags forkjemper for folket og periferien, og som peker på den store uretten som blir utført mot dem.

«Journalisten» sin rolle i teksten og for Motvinds doxa, er sentrert omkring primært to aspekter. For det første er «Journalisten» et uttrykk for den store misnøyen og følelsen av at en urett begås mot noen i den kulturelle konteksten. Som jeg pekte på i analysen, så kan teksten leses som en mediekritisk tekst, da tekstforfatterne flere steder i teksten beskylder både Sunnmørsposten og norske aviser for å ikke vie nok oppmerksomhet til det de betrakter som en nasjonal tragedie. Vi ser dette svært tydelig i tekstens siste avsnitt der den «anmoder» om at det settes av enda mer ressurser til kritisk journalistikk, slik at leserne blir opplyst om hva vindkraft «egentlig» handler om: «Det handler ikke om klima, men penger. STORE penger, som skal betales av det norske folk i generasjoner». Her kan vi se at «det norske folk», eller periferien, blir tildelt rollen som taperen i kulturkonteksten, og det samsvarer det med jeg tidligere har identifisert som et sentralt trekk i Motvinds doxa. Det andre aspektet vedrørende «Journalisten» kommer fram gjennom tekstens retoriske spørsmål: «Media bør vel være opptatt av at landets reiselivsnæring med sine 170.000 årsverk [...] trues når produktet «Urørt norsk natur» raseres». Dette utdraget er riktignok interessant av to grunner. På den ene siden kan en tolke det som at det er enda et forsvar for periferien, her representert av de 170.000 årsverkene i reiselivsnæringen. På den andre siden kan en også lese dette spørsmålet i lys av tekstens gjennomgående kritiske og tidvis konspiratoriske tone. Kan det tenkes at teksten her gir uttrykk for tvil overfor medienes objektivitet? En kan lese det retoriske spørsmålet som at «landets reiselivsnæring» er en representant for NHO, som igjen kan kategoriseres som en del av «eliten». Samtidig retter teksten kraftig skyts mot medienes utførelse av sin samfunnsoppgave, på samme måte som den angriper «eliten» i den kulturelle konteksten. Kan det ikke da tenkes at en slik oppfatning også kan gi grobunn til konspiratoriske forestillinger om at norske medier taler «eliten» sin sak i spørsmålet om vindkraft? Dette lar jeg stå som et åpent spørsmål, og jeg lener meg heller på en mer nøytral tolkning om at tekstens mediekritikk primært er et uttrykk for den store misnøyen, uforståeligheten og bitterheten som preger doxaen til Motvind. En kommer heller ikke utenom faktumet at tekstens mediekritikk gir klart og tydelig uttrykk for hva den mener bør være av nyhetsverdi for norske medier.

5.2.2 Vindkraft: Egentlig ikke en god klimaløsning?

Et siste punkt som jeg ønsker å ta tak i, har å gjøre med intensjonaliteten i teksten til Naturvernforbundet. I analysen pekte jeg på et normsamspill som spiller på prinsippet «alle monner drar» og som er typisk for klimadebatten. Siden rapporten til FNs naturpanel sier at tap av natur- og arts mangfold, blant annet som følge av arealnedbygging, er en like stor

trussel som klimaendringene, så må Norge behandle dette med like stor alvorlighet som det FN gjør, uavhengig av om for eksempel tap av regnskogen i Brasil har større konsekvenser for kloden enn tap av natur- og arts mangfoldet i Norge. Jeg har riktignok gjort meg en observasjon vedrørende denne referansen, og det er at rapporten det vises til, ikke sier noe om at vindkraft er en primær årsak til arealnedbyggingen: «Other components of nature, such as deep aquifers, mineral and fossil reserves, and wind, solar, geothermal and wave power, are not the focus of the Platform» (IPBES, 2019, s. 51). Naturvernforbundet maler derimot et bilde av at rapporten gjør det, noe som gir meg grunn til å så tvil om deres bekymringer til klimaendringene, samt troverdigheten til utsagnet om at vindkraft kan være en god klimaløsning. Dette må også sees i lys av tekstens intensjonalitet. Som analysen viste oss, legger Naturvernforbundet til grunn en rekke kriterier for å vurdere vindkraft, som blant annet «stillheten». For det første gjør dette det vanskelig å forstå hvor det er realistisk å bygge ut vindkraft i Norge. For det andre gir det uttrykk for at tekstens intensjonalitet i liten grad kan kobles opp mot en pragmatisk tilnærming hvor klimaendringene og tap av naturen må løses i fellesskap og ikke på bekostning av hverandre, slik teksten sier. Dette åpner opp for en kritisk lesning av teksten hvor FNs naturpanel kun er et retorisk grep som blir brukt for å aktualisere vindkraft i en lokal kontekst, en kontekst hvor det haster med å få stans på den norske vindkraftutbyggingen, ikke klimaendringene eller tapet av arts- og naturmangfoldet. Denne kritiske lesningen er den samme som Kristoffer Rypdal, professor ved Universitetet i Tromsø, anvender som følge av den samme observasjonen som jeg har gjort meg: «Naturvernforbundet konstruerer altså et falsk budskap fra naturpanelet som slett ikke har vært et tema for rapporten, og fjerner dessverre oppmerksomheten fra langt mer alvorlige miljøsaker og til en styrking av de kreftene som forneker eller bagatelliserer klimaproblemet» (Rypdal, 2019). Selv om funnene i analysen min støtter oppunder denne lesningen, så kan det også være andre variabler i spill. Det kan for eksempel tenkes at Naturvernforbundet er klar over faktum som at FNs klimapanel, som ikke må forveksles med FNs naturpanel, rangerer vindkraft som en bedre fornybar energikilde enn både vannkraft og solkraft (UNEP, 2015), og at de kun har en ulik oppfatning om hvilke prioriteringer vi som samfunn må gjøre oss i en tid hvor både naturen, artene og klimaet står overfor enorme utfordringer.

Avslutning

Denne oppgaven har hatt som formål å undersøke likheter og forskjeller i den rådende doxaen til Naturvernforbundet og Motvind. I analysen og den påfølgende diskusjonen mener jeg å ha pekt på en sentral likhet i de to aktørenes verdsetting av naturens nytteverdi. Selv om de deler denne likheten, kommer den likevel til uttrykk på ulikt vis. Der Motvinds doxa i størst grad vektlegger naturen som kilde til menneskets rekreasjon, samvær og næringsgrunnlag, gir Naturvernforbundet i større grad uttrykk for å verdsette naturens økologiske verdi og dens fundamentale rolle når det kommer til menneskehetens overlevelse. Jeg har riktignok rettet kritikk mot det som kan virke å være en tvetydighet i intensjonaliteten i teksten til Naturvernforbundet. En kritisk lesning av teksten gir uttrykk for at Naturvernforbundet er mindre pragmatisk rettet når det kommer til håndteringen av klimaendringene og at de er langt mer negative til vindkraft enn det de gir uttrykk for i teksten. En må derimot være åpen for at det også kan være snakk om en konflikt om grønne verdier, der hensyn til naturen trumfer hensyn til klima.

Jeg har også pekt på hvordan Motvind gir uttrykk for en doxa som er preget av en misnøye og bitterhet overfor de som jobber aktivt for vindkraftutbygging i Norge. Teksten deres er preget av flere konspiratoriske påstander, som at vindkraft er en klimabløff som blir solgt til oss av en klimaelite som kun er ute etter å ta pengene til det norske folk. Selv om Naturvernforbundet ikke gir uttrykk for å støtte oppunder disse forestillingene, har jeg pekt på hvordan tekstens intensjonalitet medfører at de får en økt legitimitet. Selv om denne økte legitimiteten trolig er en utilsiktet konsekvens fra Naturvernforbundets side, er det svært interessant å se at en så stor og innflytelsesrik organisasjon ytrer støtte og sympati med en bevegelse hvor sentrale skikkelser innehar konspiratoriske forestillinger.

Selv om oppgavens funn ikke kan generaliseres for å si noe helhetlig om den mangfoldige og sammensatte vindkraftdebatten, mener jeg ennå å ha demonstrert hvordan sentrale verdier og oppfatninger kan komme til uttrykk i tekster produsert av større aktører som stiller seg kritiske til vindkraft.

Litteraturliste

- Amundsen, B. (2019, 21.august). *Myter og misforståelser om vindkraft*. Forskning.no.
<https://forskning.no/energi-klima/myter-og-misforstaelser-om-vindkraft/1367719>
- Andreassen, H.F. (2020, 09.november) *Motbør for vindkraft på land*. Cicero.
<https://cicero.oslo.no/no/posts/klima/motbor-for-vindkraft-paa-land>
- Berge, K.L. (2003). Hvor er makten i teksten? I Berge, K.L., Meyer, S. & Trippestad, T.A (Red.), *Maktens tekster* (24-42). Gyldendal Norsk Forlag.
- Berge, K.L. (2014). Hva er politisk retorikk? *Rhetorica Scandinavica*, 66/67, 11-34. Hentet fra <https://retorikforlaget.se/hva-er-politisk-retorikk/>
- Bergen og Hordaland Turlag. (2019, 28.januar). *Kino reklamefilm: Nei til vindkraft i verdifulle natur- og friluftslivsområder*. [Videoklipp]. <https://youtu.be/8T3JVR3rWDk>
- Bjørhusdal, E. (2014). *Mellom nøytralitet og språksikring. Norsk offentlig språkpolitikk 1885-2005*. [Doktoravhandling, Universitetet i Oslo]. DUO.
- Brenna, A.L. (2019, 28.januar). *Turistforeningen skal kjøre kinoreklame mot vindkraft*. Enerwe. <https://enerwe.no/turistforeningen-skal-kjore-kinoreklame-mot-vindkraft/167790>
- Bråthen, Y.L. & Markeringer mot vindindustri i norsk natur. (u.å.). *Markering mot vindindustri i norsk natur* [Arrangement]. Facebook. Hentet 19.mars 2021 fra <https://www.facebook.com/events/2414991458783303/>
- Enova. (2014). *Etablering av vindkraft i Norge*. Enova.
https://www.enova.no/upload_images/B4D72DED9E864DA6B38DA939AFAEA4A7.pdf
- Esmark, M. (08.september, 2019). Vindkraft i urørt natur – Appell holdt utenfor Stortinget søndag 8.september 2019. *Naturvernforbundet*. Hentet fra <https://naturvernforbundet.no/naturvern/vindkraft-i-urort-natur-appell-holdt-utenfor-stortinget-sondag-8-september-2019-article39590-149.html>
- Furuly, J.G. (2005, 11.september). Høy spenning rundt vindmølleavstemning. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/norge/i/9zoQd/hoey-spenning-rundt-vindmoelleavstemning>
- Gedde-Dahl, T. (2002). Å lese læreplanen. I Tønnesson, J.L (Red.), *Den flerstemmige Sakprosaen* (190-219). Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.
- Grue, J. (2009). Critical discourse analysis, topoi and mystification: disability policy

- documents from a Norwegian NGO. *Discourse studies*, vol 11(3), s. 305-328.
10.1177/1461445609102446
- Gulbrandsen, L.H., Inderberg, T.H.J. & Saglie, I.L. (2019, 05.april). Overraskende uklart hvem og hva som avgjør hvor vindmøllene skal stå. *Dagens næringsliv*.
<https://www.dn.no/forskningviser-at-/vindkraft/energi/fornybar-energi/overraskende-uklart-hvem-og-hva-som-avgjor-hvor-vindmollene-skal-sta/2-1-579952>
- Hoff-Elimari, E. (2019, 23.juni). *Utredninger fra 90-tallet gir utbygginger i dag*. Harvestmagazine. <https://www.harvestmagazine.no/pan/utredninger-fra-90-tallet-gir-utbygginger-i-dag>
- Innst. S. 167 (2002-2003). *Innstilling til Stortinget fra energi- og miljøkomiteen*. Energi- og miljøkomiteen.
<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2002-2003/inns-200203-167.pdf>
- IPBES. (2019). The global assessment report on Biodiversity And Ecosystem Services. Summary for policymakers. IPBES. https://ipbes.net/sites/default/files/2020-02/ipbes_global_assessment_report_summary_for_policymakers_en.pdf
- Jørgensen, C. & Onsberg, M. (2006). *Praktisk argumentation*. Nyt Teknisk Forlag.
- Kjeldsen, J.E. (2004). *Retorikk i vår tid. En innføring i moderne retorisk teori*. Spartacus forlag.
- Kjeldsen, J.E. (2014) *Hva er retorikk?* Universitetsforlaget.
- Kjeldsen, J.E. (2008). Retoriske omstændigheder. Retorikken i en fragmenteret, foranderlig og kompleks verden. *Rhetorica Scandinavica* (48). s.42-63.
- Kock, C. (2006). Multiple warrants in practical reasoning. I Hitchcock, D. & Verheij, B (Red.), *Arguing on the Toulmin model. New essays in Argument Analysis and Evaluation* (247-261). Springer.
- Kock, C. (2009). Choice is Not True or False: The Domain of Rhetorical Argumentation. 10.1007/s10503-008-9115-x.
- Kongehuset. (2016). Hagefest i Slottsparken: Velkomsttale. Hentet fra <https://www.kongehuset.no/tale.html?tid=137662&sek=26947>
- Krossli, J.I. (2019, 04.april). *Kampen om vindmøllene*. Kommunal Rapport.
<https://www.kommunal-rapport.no/kommentar/kampen-om-vindmollene/110887/>
- Ledin, P. (1997). «Med det nyttiga skola wi söka förena det angenäma». Text, bild och språklig stil i veckopressens föregångare. Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/303805196_Med_det_nyttiga_skola_wi_sok_a_forena_det_angenama_Text_bild_och_spraklig_stil_i_veckopressens_foregangare

- Livgard, E.F. (2019, 27.november). *Kantar Klimabarometer 2019*. Kantar.
https://kantar.no/globalassets/fra-webnodes/ekspertiseomrader/politikk-og-samfunn/klimabarometer/2019/19100765-kantar-klimabarometer_presentasjon_for-publisering.pdf
- Lund, M. & Tønnesson, J.L. (2017). Kongens tale ved hagefesten. I Bakken, J. & Oxfeldt, E (Red.), *Åpne dører mot verden* (32-46). Universitetsforlaget.
10.18261/9788215030227-2017-03
- Meld. St. 29 (1998-1999). *Om energipolitikken*. Olje- og energidepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Stmeld-nr-29-1998-99-/id192287/>
- Meld. St. 25 (2015-2016). *Kraft til endring. Energipolitikken mot 2030*. Olje- og energidepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/31249efa2ca6425cab08130b35ebb997/no/pdfs/stm201520160025000dddpdfs.pdf>
- Miljøverndepartementet & Olje- og energidepartementet. (2007). *Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg*.
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/md/vedlegg/retningslinjer/t-1458.pdf>
- Motvind Norge (2019, 2.september). *MOTVIND Norge etableres*. Motvind Norge.
<https://motvind.org/motvind-norge-etableres/>
- Myklebust, J.I., Slettevoll, H. & Molnes, T. (2019, 29.september). Vindkraft – klimabløff og nasjonal tragedie. *Sunnmørsposten*.
<https://www.smp.no/meninger/kronikk/2019/09/29/Vindkraft-%E2%80%93-klimabl%C3%B8ff-og-nasjonal-tragedie-20021026.ece>
- Naess, T.J. (2012, 16.desember). Vaksinemytene som ikke vil dø.
<https://tovsugeren.blogspot.com/2012/12/vaksinemytene-som-ikke-vil-d.html>
- Naturmangfoldloven. (2009). *Lov om forvaltning av naturens mangfold* (LOV-2009-06-19-100). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100#KAPITTEL_1
- Naturvernforbundet. (1990). *Det er energi i vinden. Et hefte om vindmøller i Norge*.
<https://www.nb.no/items/b17cc10ebdcb0b74da5b9e1c572bd36c?page=0&searchText=vindkraft%20naturvernforbundet>
- Naturvernforbundet. (2001, 18.april). *Et dødfødt prosjekt*. Naturvernforbundet.
<https://naturvernforbundet.no/rogaland/nyhetsarkiv/et-dodfodt-prosjekt-article14622-1276.html>
- Naturvernforbundet. (2018). *Prinsippprogram*. Naturvernforbundet.
<https://naturvernforbundet.no/getfile.php/13134359->

- 1527679204/Dokumenter/Organisasjon%20-%20%20C3%A5rsmeldinger%20%20styrende%20dokumenter%20etc/Prinsippprogram/Naturvernforbundet%20sitt%20prinsippprogram%20vedteke%20p%C3%A5%20LM%202018.pdf
- NOU 2004: 24. (2004). *Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold (Naturmangfoldloven)*. Miljøverndepartementet.
- NTB. (2019, 17.oktober). *Regjeringen dropper nasjonal rammeplan for vindkraft*. Enerwe. <https://enerwe.no/ntb-vindkraft/regjeringen-dropper-nasjonal-rammeplan-for-vindkraft/337084>
- NVE. (2015). *Verneplan for vassdrag*. NVE. <https://www.nve.no/vann-vassdrag-og-miljo/verneplan-for-vassdrag/>
- NVE. (2019a). *Forslag til nasjonal ramme for vindkraft*. NVE. http://publikasjoner.nve.no/rapport/2019/rapport2019_12.pdf
- NVE. (2019b). *Eierskap i norsk vann- og vindkraft*. NVE. <https://www.nve.no/energiforsyning/kraftmarkedsdata-og-analyser/eierskap-i-norsk-vann-og-vindkraft/?ref=mainmenu>
- Nyman, H. (2021, 12.januar). *27.000 artikler om vindkraft i 2020*. Enerwe. <https://enerwe.no/motvind-norwea-retriever/27000-artikler-om-vindkraft-i-2020/393120>
- Persson, C.P. (2019, 3.april). *Abduksjon: Metoden for å finne den beste forklaringen*. *Forskning.no*. Hentet fra <https://forskning.no/om-forskning-samfunnsvitenskap/abduksjon-metoden-for-a-finne-den-beste-forklaringen/1317339>
- Ree, M. (2008, 23.desember). *Smøla vindpark – et blodig referanseområde*. Norsk ornitologisk forening. <https://www.birdlife.no/naturforvaltning/nyheter/?id=389>
- Reinertsen, H. & Asdal, K. (2010). *Fra naturfredning til klimakamp: Norges Naturvernforbund 1914-2014*. <https://www.sv.uio.no/tik/forskning/publikasjoner/TIK-rapportserie/ReinertsenAsdal.pdf>
- Riksrevisjonen. (2014). *Riksrevisjonens undersøkelse av effektivitet i konsesjonsbehandlingen av fornybar energi*. Dokument 3:5 (2013-2014). https://stortinget.no/Global/pdf/Dokumentserien/2013-2014/3_5.pdf
- Rosengren, M. (1998). *Doxa och den nya retorikens kunskapssyn*. I Ramussen, K.J., Kjeldsen, J.E., Ström-Søeberg, P. & Nyre, L (Red.), *Rhetorica scandinavica (8)* (s.10-

18). Syvmil Kommunikation

- Rosengren, M. (2008). *Doxologi - En essä om kunnskap*. Retorikförlaget
- Rossness, M.E.Z. (2020). En blåkledd periferiprotest? En studie av hvordan høyrepopulistiske partier posisjonerer seg på sentrum-periferi-aksen. *Masteroppgave*.
https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/84918/MasteroppgaveSTV4992_Maria_Rosness.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Rypdal, K. (2019, 23.juli). *Naturpanelet, klimapanelet og vindkraften*. iTromsø.
<https://www.itromso.no/meninger/2019/07/23/Naturpanelet-klimapanelet-og-vindkraften-19547873.ece>
- Silverman, D. (2006). *Interpreting qualitative data*. (3.utg). London: Sage publications.
- SSB. (2021, 19.januar). *Vindkraften fortsetter å stige*. SSB. <https://www.ssb.no/energi-og-industri/artikler-og-publikasjoner/vindkraften-fortsetter-a-stige>
- SSB. (2006, 22.desember). *Vekslende vær for vindkraft*. SSB. <https://www.ssb.no/energi-og-industri/artikler-og-publikasjoner/vekslende-vaer-for-vindkraft>
- Stortinget. (2011). Avtale mellom Norge og Sverige om et felles marked for elsertifikater.
<https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/2011-06-29-12>
- Thygesen, J. & Agarwal, A. (2014). *Key criteria for sustainable wind energy planning - lessons from an institutional perspective on the impact assessment literature*.
https://www.researchgate.net/publication/264859442_Key_criteria_for_sustainable_wind_energy_planning_Lessons_from_an_institutional_perspective_on_the_impact_assessment_literature
- Thygesen, J. (2016). *Dilemmas and discourses in wind power planning and development in Norway and Scotland*. [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Stavanger].
- Torvatn, A.C. (2004). Tekststrukturens innvirkning på leseforståelsen. En studie av fire lærebokstrategier for ungdomstrinnet og sju elevers lesing av dem. Høgskolen i Hedmark, rapport 13. Hentet fra https://brage.inn.no/inn-xmlui/bitstream/handle/11250/133736/rapp13_2004.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Toulmin, S.E. (2003). *The uses of arguments* (Updated edition). Cambridge University Press.
- Tvedt, K.A. (2016). Mardøla-aksjonen. I *Store Norske Leksikon*.
<https://snl.no/Mard%C3%B8la-aksjonen>
- Tønnesson, J.L. (2004). *Tekst som partitur. Historievitenskap som kommunikasjon: Nærlesning av fire historikertekster skrevet for ulike lesergrupper*. Unipub AS.
- UNEP. (2015). *Green energy choices: The Benefits, Risks and Trade-Offs of Low-Carbon Technologies for Electricity Production*. UNEP.

http://apps.unep.org/publications/index.php?option=com_pub&task=download&file=012020_en

Ursin, L. (2020, 17.september). *Ekspertintervjuet: Vi må snakke om vindkraft igjen*. Energi og klima. Hentet fra [https://energiogklima.no/to-](https://energiogklima.no/to-grader/ekspertintervju/ekspertintervjuet-vi-ma-snakke-om-vindkraft-igjen/)

[grader/ekspertintervju/ekspertintervjuet-vi-ma-snakke-om-vindkraft-igjen/](https://energiogklima.no/to-grader/ekspertintervju/ekspertintervjuet-vi-ma-snakke-om-vindkraft-igjen/)

Vatnøy, E. (2015). Leaders' Response to Terrorism: The Role of Epideictic Rhetoric in Deliberative Democracies. *Journal of Public Deliberation*, 11 (2), artikkel 5.

<https://www.publicdeliberation.net/cgi/viewcontent.cgi?article=1405&context=jpd>

Viseth, S. (2020, 10.november.). *Vindkraft er snart like upopulært som olje*. Teknisk ukeblad.

<https://www.tu.no/artikler/vindkraft-er-snart-like-upopulaert-som-olje/502363?key=fzS7Pov0>

Waagbø, K. (u.å.). *Ja til vindkraft – nei til vindkraft på Høg-Jæren*. Naturvernforbundet.

<https://naturvernforbundet.no/rogaland/nyhetsarkiv/ja-til-vindkraft-nei-til-vindkraft-pa-hog-jaren-article14747-1276.html>

Vedlegg

Naturvernforbundet (Esmark, 2019).

<https://naturvernforbundet.no/naturvern/vindkraft-i-urort-natur-appell-holdt-utenfor-stortinget-sondag-8-september-2019-article39590-149.html>

Vindkraft i urørt natur - Appell holdt utenfor Stortinget søndag 8. september 2019

Appell holdt av Naturvernforbundets leder Silje Ask Lundberg og generalsekretær Maren Esmark.

Vi står overfor to enorme utfordringer: klimaendringer og tap av naturmangfold. Rapporten til FNs naturpanel er en alvorlig advarsel som viser at tap av naturområder og arter skjer i en skremmende fart – og det skyldes i stor grad nedbygging av areal.

Ødelagte økosystem gjør oss enda mer sårbare for klimaendringer, slik at et villere, varmere, tørrere og våtere klima rammer hardere.

Utfasing av fossil energi må skje raskt! Det haster!

Men selv om klimautfordringen haster – så haster det også å stanse nedbyggingen og ødeleggelsen av naturen. Og vi er samlet her i dag for å gi en tydelig beskjed til norske rikspolitikere om at nok er nok. Utbygging av fornybar energi kan ikke skje på bekostning av vår urørte natur. På bekostning av truede arter. På bekostning av nærnaturen, stillheten og våre vakre fjell og kystområder som ikke tåler nok et inngrep fra den enorme industriutbyggingen som vindkraftanlegg er.

Nedbygging av verdifull natur er ikke en god klimaløsning. Den siste rapporten fra FNs naturpanel viser at tapet av natur og arter regnes som en like alvorlig trussel som klimaendringene, og de to må løses i fellesskap, ikke på bekostning av hverandre. Arealbruk er den viktigste årsaken til at arter og naturtyper er truet, også i Norge.

De siste ti årene har regjeringen gitt en rekke tillatelser til svært arealkrevende vindkraftutbygginger i norsk natur. Konesjonene er basert på mangelfulle naturkartlegginger og på liten kunnskap om lokale naturforhold.

Og dere som er her i dag skal vite at Naturvernforbundet har forsøkt å stanse disse konsesjonene. Over hele landet har våre tillitsvalgte og aktive i fylkes- og lokallag klaget og gitt innspill. Men vi er ikke blitt hørt.

For ti år siden vedtok Stortinget naturmangfoldloven. Klima- og miljøminister Ola Elvestuen har invitert oss til kake og ti-årsfeiring om noen uker. Da kommer vi til å si til han at denne loven har du ikke brukt godt nok!

Vindkraft er fornybar energi som kan bidra til å fase ut den fossile, men dagens hårreisende utbygging i viktige naturområder er uansvarlig og vi risikerer stort tap av naturmangfold.

Naturvernforbundet krever at energi- og miljømyndighetene foretar nye og langt mer omfattende miljøkartlegginger i alle områder der det er gitt konsesjon til vindkraftverk og hvor utbygging enda ikke har startet. Dersom undersøkelsen viser konsesjoner som er gitt på feil grunnlag, så må konsesjonen trekkes tilbake og utbyggingen stanses.

Motvind (Myklebust, J.I., Slettevoll, H. & Molnes, T., 2019).

<https://www.smp.no/meninger/kronikk/2019/09/29/Vindkraft-%E2%80%93-klimabl%C3%B8ff-og-nasjonal-tragedie-20021026.ece>

Vindkraft – klimabløff og nasjonal tragedie

Media har viet mye spalteplass på vindturbiner og klima. Sunnmørsposten (Smp) lot oss få innsyn i «solskinshistorien» om vindturbinene «Mehuken» i Måløy. Noen få og små vindturbiner der grunneierne får betalt av oss andre via strømregninga. Historien er dessverre lite relevant.

Skrevet av Motvind NordVest, John I. Myklebust Stopp Rasering av Kysten, Hallvard Slettevoll Vindmøllefritt Giske, Toril Molnes

Unøyaktigheter om vindturbiner, vind-industri og klimaeffekt «sauses» ofte sammen i en lapskaus om det «Grønne» og politisk korrekte. Store og alvorlige samfunnskonflikter ved slik utbygging formidles det heller lite om. Etter vårt syn har media et betydelig forbedringspotensial i å ivareta sin informasjons- og samfunnsoppgave. Noen dokumenterte realiteter bør derfor ha interesse.

Gigantiske vindturbiner over 200 meter høye, i stort antall (4-5.000 i tallet) planlegges bygget. Disse skal etableres i enorme industriområder som sprenges inn i urørt norsk natur. Med egne veisystemer, masseuttak, knuseverk, trafostasjoner, kabelgrøfter m.m.

Dagens vindturbiner har svært lite til felles med «møller» eller «parker». Dette er industri – arealkrevende vind-industri. Beskjeden vi fikk fra NVE med «Nasjonal ramme», er at indrefiletten av urørt norsk natur passer til utbygging av vind-industri. At dette vil innebære alvorlig miljøkriminalitet får passere i media uten større kommentarer.

Største naturinngrep gjennom alle tider

Landet står overfor de største ensidige naturinngrep gjennom alle tider, med enorme naturødeleggelser og omfattende negative konsekvenser for folk, industri og næringsliv. Grunnlag for allsidig næringsvirksomhet, livskvalitet og rekreasjon i livskraftige lokalsamfunn settes i spill. En nasjonal tragedie, uten krav til å dokumentere klimaeffekt. Ingen dokumentert klimaeffekt

Det hevdes at norsk vindkraft vil «redde klima». Det er feil. Norsk vindkraft gir ingen dokumentert klimaeffekt. Det er heller ingen krav til klimabudsjett eller regnskap ved søknad om konsesjon. Rasering av norsk natur skjer til ingen nytte.

Hovedstadens klimabevegelse og utbyggere hevder vi trenger vindkraft. En politisk korrekt klimabløff. Fra de som vil ha sine grådige fingre i driftskonti til norsk næringsliv og i lomma til det norske folk. Norge produserer ren, fornybar og regulerbar vannkraft 365 dager i året og har gjort det i mer enn 100 år. Vi har årlig netto krafteksport, over 95% fornybar vannkraft. Det er verdensklasse.

Vindkraft, upålitelig og sekundær kraftproduksjon

Landbaserte vindturbiner er svært kostbar, upålitelig og sekundær kraftproduksjon. En vindturbin produserer kraft 110-120 av årets 365 dager (ref. NVE). Og vi vet aldri når (det blåser). Likevel særbehandles vindkraft. Det eneste vi får igjen er langt høyere strømregning.

Vindkraft, samfunnets snyltere

Kostnadene for å bygge vindturbiner er gått ned, likevel er det ikke særlig lønnsomt. Ikke uten svært gunstige rammevilkår med ti-talls milliarder i subsidier og gratis nettilknytning betalt av oss kunder over strømregninga, samt svært gunstige skatte- og avskrivningsregler.

Ordninger så gode at utenlandske investorer står i kø. Ca. 90% av norsk vindkraft er i utenlandsk eie. Storting og regjering har i strid med tidligere prinsipper for eierskap og nasjonal kontroll med våre naturressurser, lagt til rette for storstilt "salg" av norske lokalsamfunn og naturmiljø til utenlandske investeringsselskap. Våre fremste folkevalgte har påtatt seg et tungt ansvar.

En økonomisk katastrofe

Med enda flere utlandskabler legges det til rette for mer krafteksport - og import av langt høyere kraft-priser. Vindkraft skal gjøres lønnsomt. Regninga er det norsk industri, næringsliv og private forbrukere som må ta. Dyrere strøm gir høyere produksjonskostnader, dyrere eksportvarer og svekket konkurransevne for næringslivet og dyrere varer/tjenester for alle oss andre. En økonomisk katastrofe med tap av arbeidsplasser og mindre i norske husholdningsbudsjett kan bli resultatet.

Likevel forsøker «bedrevitende» konsernsjefer med bakgrunn fra private «klima-organisasjoner» å overbevise oss om at, jo vindturbiner er det eneste rette. Vi må da være en «ekte» klima-nasjon leser vi i et innlegg gjengitt i flere aviser. Her frem-snakkes på godt norsk en bløff, en gedigen klima-bløff.

Ny kraftproduksjon

Det er godt kjent at vi kan øke vår produksjon av fornybar kraft ved å oppgradere eldre vannkraftverk til å produsere mer kraft enn hva en gigantutbygging av vind-industri vil gi, uten større naturinngrep. I tillegg er potensialet ved energieffektivisering og solkraft betydelig.

Vi er heldige i Norge og har fått noe av verdens vakreste natur i gave fra Vår Herre. Vårt unike kyst-, fjord og fjellandskap er en turistattraksjon i verdensklasse. Media bør vel være opptatt av at landets reiselivsnæring med sine 170.000 årsverk (ref. NHO Reiseliv og NHO M&R) trues når produktet «Urørt norsk natur» raseres.

Besøkende vil ha ekte naturopplevelser i intakt og urørt natur, (ref. oppslag på NRK «De vil se Norge før de dør»). Gigantisk vind-industri og enorme naturinngrep på land og i kystnære områder gir ikke slike opplevelser. Det unike, selve merkevaren ødelegges for alltid. Klimaeffekten er 0-null.

Ikke klima, men penger

Smp har som dominerende regionavis et spesielt samfunnsansvar. Vi anmoder derfor om at det avsettes enda mer ressurser til undersøkende og kritisk journalistikk og slik opplyse oss lesere hva norsk vindkraft egentlig handler om.

Det handler ikke om klima, men penger. STORE penger, som skal betales av det norske folk i generasjoner.